

combinatie

voorop in jeugdzorg

Toevoegen extra leermomenten voor jongeren met ASS, door middel van thema avonden

Student: Amanda van Dulken
Opleiding: Pedagogiek
Studentnummer: 2128273
Studiejaar: 2010/2011

Begeleidend docent: Jolien Verschuren
Begeleidster stage: Floor Berlage
Peercoach school: Mariska de Haan

Datum: 19 mei 2011

Profileringsproject

Voorwoord

Dit onderzoek is mijn laatste project voor de opleiding Hbo Pedagogiek. Het onderzoek is verricht binnen mijn stage instelling Combinatie Jeugdzorg, behandelgroep de Panberg. De Panberg is een behandelgroep voor jongeren tussen de veertien en achttien jaar met een autisme spectrum stoornis.

Vooraf het afgelopen jaar heb ik veel geleerd. Onder andere van autisme, competentiegericht werken, samenwerken met collega's en derden en het doen van een onderzoek. Ik weet nu beter wat mijn kwaliteiten zijn en waar ik me nog in wil ontwikkelen.

Mede door dit onderzoek en mijn stage, ben ik er achter gekomen dat mijn interesses liggen bij het werken met jongeren met een autisme spectrum stoornis. Ik wil me hier meer in verdiepen en denk dat ik met dit onderzoek en mijn stage een goede basis heb gelegd, voor een verdere ontwikkeling.

Het onderzoek draagt bij aan het opzetten van de thema avonden. Ik heb onderzocht hoe de thema avonden kunnen aansluiten op de jongeren van de Panberg.

In het onderzoeksverslag komen de volgende aspecten naar voren: inleiding, waar vertelt wordt over de organisatie, aanleiding van het onderzoek en de hoofdvraag; literatuuronderzoek; praktijkonderzoek en conclusies en aanbevelingen.

Ten slotte wil ik een aantal mensen bedanken die mij hebben ondersteund tijdens de ontwikkeling van dit onderzoek. Allereerst mijn stagebegeleidster Floor Berlage, die mijn stukken voorzien heeft van feedback en me scherp heeft gehouden tijdens het proces en Jolien Verschuren, mijn pp-docent die er voor heeft gezorgd dat ik de kwaliteit van het onderzoek in de gaten bleef houden en mij goede tips heeft gegeven. Daarnaast wil ik mijn peermaatje van de opleiding bedanken: Mariska de Haan. Zij heeft me ondersteund, tips en feedback gegeven. Alle medewerkers en jongeren die zich hebben laten interviewen, kan ik niet overslaan. Zij hebben een grote bijdrage geleverd aan het onderzoek, dankzij hen had ik geen resultaten uit de praktijk gehad. Allen veel dank!

Amanda van Dulken
Uden, mei 2011

Inhoudsopgave

1. Inleiding	<i>pag. 5</i>
1.1 <u>Stage-instelling</u>	
1.2 <u>Visie</u>	
1.3 <u>Methodiek</u>	
1.3.1 Fasering	
1.3.2 Routeplanner	
1.4 <u>Context</u>	
1.5 <u>Aanleiding</u>	
1.6 <u>Opzet onderzoek</u>	
2. Literatuuronderzoek	<i>pag. 8</i>
2.1 <u>Inleiding</u>	
2.2 <u>Doelgroep analyse</u>	<i>pag. 8</i>
2.2.1 Diagnostische criteria ASS	
2.3 <u>Maatschappelijk perspectief</u>	<i>pag. 9</i>
2.3.1 Verzorgingsstaat	
2.3.2 Individualisering	
2.3.3 Maatschappelijke meerwaarde	
2.4 <u>Welke ontwikkelingstaken behoeven extra aandacht bij jongeren met ASS?</u>	<i>pag. 12</i>
2.4.1 Ontwikkelingstaken volgens Slot	
2.4.2 Ontwikkelingsgebieden volgens Wing	
2.4.3 Conclusie ontwikkelingstaken	
2.5 <u>Wat is belangrijk bij het geven aan thema avonden bij jongeren met ASS?</u>	<i>pag. 16</i>
2.5.1 Informatieverwerkingsstoornis	
2.5.2 Centrale coherentie	
2.5.3 Executieve functies	
2.5.4 Theory of Mind	
2.5.5 Hoe stimuleer je de motivatie van jongeren met ASS?	
2.5.6 Wat is de leerbaarheid van jongeren met ASS?	
2.5.7 Waar moet op gelet worden bij het geven van thema avonden aan jongeren met ASS?	
2.6 <u>Hoe kunnen de thema avonden aansluiten bij de jongeren van de Panberg, jongeren tussen de veertien en achttien jaar met ASS, om hen zo goed mogelijk te stimuleren in hun ontwikkeling?</u>	<i>pag. 21</i>
3. Praktijkonderzoek	<i>pag. 22</i>
3.1 <u>Inleiding</u>	
3.2 <u>Onderzoeksmethode</u>	<i>pag. 23</i>
3.2.1 Methoden van onderzoek	
3.2.2 Onderzoeksinstrumenten	
3.2.3 Respondenten/onderzoekseenheden	
3.2.3.1 Jongeren	
3.2.3.2 Medewerkers	
3.3 <u>Data analyse en bevindingen</u>	<i>pag. 27</i>
3.3.1 Codering	

3.3.2	Kwaliteit resultaten	
3.4	Conclusies praktijkonderzoek	<i>pag. 30</i>
3.4.1	Jongeren	
3.4.2	Medewerkers	
4.	Conclusie en aanbevelingen	<i>pag. 35</i>
4.1	Inleiding	
4.2	Conclusie	
4.3	Aanbevelingen	
5.	Samenvatting	<i>pag. 41</i>
6.	Literatuurlijst	<i>pag. 42</i>
7.	Bijlagen	<i>pag. 44</i>
1A:	Schriftelijke vragenlijst medewerker Panberg	
2A:	Topiclijst jongeren	
2B:	Topiclijst medewerkers	
2C:	Codeboom jongeren	
2D:	Codeboom medewerkers	
3A:	Hand-out Overdracht	
4A:	Feedbackformulier Overdracht	
5A:	Evaluatie	

1. Inleiding

1.1 Stage-instelling

De instelling waar dit onderzoek uitgevoerd wordt is Combinatie Jeugdzorg.

Combinatie Jeugdzorg telt 750 medewerkers, die werkzaam zijn binnen een groot aantal locaties in zuidoost Brabant. De hulp wordt geboden aan kinderen en jongeren van 0-18 jaar, en in een aantal gevallen tot 23 jaar. Afhankelijk van de leeftijd en de situatie kan de nadruk liggen op hulp aan de jeugdige en/of diens ouders.

Combinatie Jeugdzorg werkt met de volgende hulpvormen: ambulante hulp, daghulp en dagbehandeling, dag- en nachtbehandeling, pleegzorg en woonbegeleiding.

De hulpvormen zijn onderverdeeld in zorgeenheden, naar zorgmanagers en behandelcoördinatoren. De behandelgroep waarbij dit onderzoek is uitgevoerd, de Panberg, hoort bij zorgeenheid 9.

De missie van Combinatie Jeugdzorg is dat kinderen recht hebben op een gezonde ontwikkeling in een veilige omgeving. Soms is er hulp bij nodig en deze hulp biedt Combinatie Jeugdzorg aan kinderen, altijd in relatie tot de ouders en de omgeving.

Combinatie Jeugdzorg gaat uit van de Rechten van het Kind (VN-verdrag) en zal alles doen wat binnen haar macht en verantwoordelijkheid ligt om deze Rechten te beschermen. In de omgang met kinderen, ouders en medewerkers vormt het respect hebben voor elkaar, elkaars cultuur en achtergrond de basis.

Combinatie Jeugdzorg wordt gevormd door medewerkers die samen, in dialoog met kinderen en ouders en in afstemming met de omgeving, gestalte geven aan goede hulp in een prettige omgeving.

De Combinatie Jeugdzorg telt een vijftal behandelgroepen oudere jeugd. Deze behandelgroepen hebben verschillende doelgroepen. Zo is er een groep voor meiden met seksespecifieke problematiek, twee gemengde groepen voor gedragsproblematiek, een longstay-groep en een autismegroep. De verschillende behandelgroepen hanteren dezelfde dagroutine, structuur en methodieken maar hebben verschillen in de benadering naar de jongeren, afhankelijk van de doelgroep.

1.2 Visie

De visie van Combinatie Jeugdzorg is 'Wonen doe je thuis'.

Deze visie zorgt er voor dat jongeren, zo mogelijk, thuis of zelfstandig moeten kunnen wonen.

Combinatie Jeugdzorg wil met haar hulp bereiken dat:

1. kinderen in een gezin kunnen opgroeien (eigen gezin of pleeggezin)
2. kinderen veilig kunnen opgroeien
3. kinderen een netwerk hebben waarbinnen ze kunnen opgroeien en waarop ze terug kunnen vallen

Wat belangrijk is, is dat de medewerkers ervoor zorgen dat de ouders of het netwerk van de jongeren zoveel mogelijk betrokken worden bij de hulpverlening en de 'normale dingen' zelf met hun kind doen. Bijvoorbeeld een bezoek aan de tandarts of huisarts, afspraken of contacten op school. Het netwerk van de jongere blijft op die manier zoveel mogelijk betrokken. Vooral bij jongeren met ASS is het goed om hun netwerk zoveel mogelijk te betrekken. Zij hebben hun netwerk extra hard nodig, omdat ze waarschijnlijk nooit helemaal zelfstandig kunnen leven en zo kunnen ze terugvallen op iemand wanneer dat nodig is.

1.3 Methodiek

Combinatie Jeugdzorg werkt volgens vier verschillende methodieken: KOM, korte oplossingsgerichte methodiek; systeemgericht werken; competentiegericht werken en basiscommunicatie. Dit onderzoek sluit aan bij de methodiek van competentiegericht werken, deze zal hier kort toegelicht worden. Competentiegericht werken sluit aan bij de vraag en de competenties van kinderen en hun ouders. Op de behandelgroepen wil dat zeggen dat medewerkers vooral kijken naar de dingen die jongeren en hun ouders al kunnen en dat proberen ze te versterken. Vooral veel positieve benadering en bekrachtiging is hierbij belangrijk.

1.3.1 Fasering

Sinds enkele jaren werkt Combinatie Jeugdzorg met een fasering en feedbacksysteem. Op de behandelgroepen doorlopen jongeren een drietal fasen. Tijdens de eerste fase leert de jongere de groepsleiding, de andere jongeren, het verblijf op de groep, de dagroutine en het feedbacksysteem kennen. In fase 2 hebben de jongeren meer vrijheden verdient en leren ze omgaan met verantwoordelijkheden en onderhandelen over afspraken. In fase 3 zit de jongere in de laatste fase en werken ze toe naar het vertrek van de behandelgroep. De fasering maakt gebruik van een beloningssysteem: jongeren worden gescoord en als ze de minimale score hebben behaald, mogen ze een privilege kiezen: iets wat jongeren kunnen verdienen wat ze normaal gesproken niet mogen.

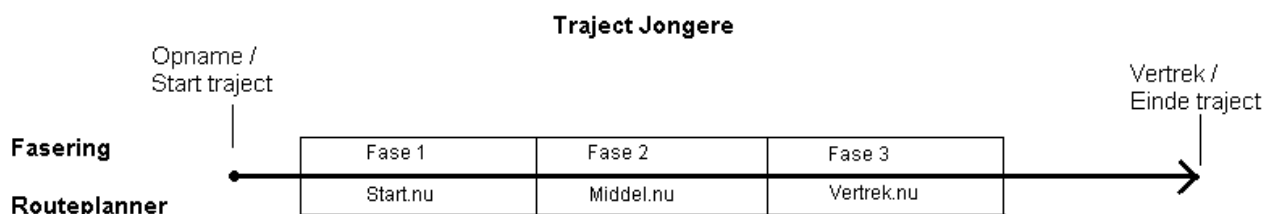
1.3.2 Routeplanner

Parallel aan de fasering loopt de routeplanner. Deze is opgezet om de jongeren nieuwe vaardigheden aan te leren. Ook de routeplanner kent drie fasen, die gelijk lopen aan de fasen van de fasering. De routeplanner bestaat uit: Start.nu, Middel.nu en Vertrek.nu. Tijdens Start.nu gaat de jongere samen met zijn mentor opdrachten maken uit de startmap en zijn eigen leerpunten ontdekken om weer thuis of op een vervolgplek te gaan wonen. Start.nu helpt de jongere om een goede start te maken op de groep. Aan het einde van Start.nu zijn de leerpunten van de jongeren helder en hebben ze een duidelijk werkplan waaraan ze tijdens Middel.nu kunnen werken.

Middel.nu wordt onder andere vormgegeven door externe trainingen, zoals agressieregulatie, en door thema avonden op de groep. De thema avonden zorgen ervoor dat jongeren een extra leermoment aangeboden krijgen, waarbij thema's aan bod komen die passen bij de ontwikkeling van adolescenten.

Vertrek.nu is het laatste onderdeel van de routeplanner. Bij Vertrek.nu gaat de jongere zich klaarmaken om te kunnen vertrekken. Vaak is dit naar zelfstandigheid. Zelfstandigheid is dan ook een belangrijk leerdoel bij Vertrek.nu.

Bij dit onderzoek staat de routeplanner, met als onderdeel Middel.nu centraal. Op de Panberg is Middel.nu nog niet vormgegeven. Tot nu toe werken de jongeren met de fasering en het eerste deel van de routeplanner: Start.nu.

1.4 Context

De behandelgroep waar dit onderzoek heeft plaatsgevonden is de Panberg. Op de Panberg worden jongeren behandeld met een autisme spectrum stoornis (ASS). De jongeren zijn tussen de veertien en achttien jaar oud (met een uitloop van 21) en hebben een normaal tot hoog intelligentieniveau.

De jongeren op de Panberg kunnen (tijdelijk) niet meer thuis wonen. De thuissituatie is voor jongeren en ouders ondraagbaar geworden, of ouders zijn niet meer in beeld. De medewerkers van de Panberg zorgen ervoor dat de jongeren behandeld worden op een aantal doelen. Deze doelen staan vastgesteld in een hulpverleningsplan en hebben betrekking op de individuele jongere. De meeste jongeren op de Panberg werken aan hun zelfstandig functioneren om na de Panberg zelfstandig of begeleid te kunnen wonen.

1.5 Aanleiding

Bij Combinatie Jeugdzorg is een gedeelte van de routeplanner nog in ontwikkeling. Zo is de organisatie bezig met het opzetten van Middel.nu. Op een aantal behandelgroepen loopt Middel.nu al. Ze willen, voor de jongeren van de behandelgroepen oudere jeugd en woonbegeleiding, een relevant aanbod van cursussen, voorlichtingen en trainingen ontwikkelen. Het aanbod dat op de groep uitgevoerd gaat worden noemen ze thema avonden. Op een aantal groepen wordt op elke dinsdag een thema avond gegeven, zoals o.a. girl talk (seksuele voorlichting voor meisjes) en project vooroordelen, solliciteren en drugsvoorlichting.

De jongeren die op de Panberg behandeld worden hebben ASS, waardoor ze ook een meer specialistische behandeling nodig hebben. Het kan zo zijn dat de thema avonden die nu op enkele groepen lopen, niet aansluiten op deze doelgroep qua onderwerp en/of opzet. Het doel van het onderzoek is door literatuur- en praktijkonderzoek aanbevelingen te doen over hoe de thema avonden kunnen aansluiten op deze doelgroep.

Met dit onderzoek wordt beoogd antwoord te geven op de vraag:

‘Hoe kunnen de thema avonden aansluiten op de jongeren van de Panberg, jongeren tussen de veertien en achttien jaar met ASS, om hen zo goed mogelijk te stimuleren in hun ontwikkeling?’

Het onderzoek is relevant voor Combinatie Jeugdzorg, het team van de Panberg en de jongeren van de Panberg. De thema avonden moeten aansluiten op de jongeren, zowel op hun ontwikkeling, leerstijl en interesse als de manier waarop de thema avond vorm gegeven wordt. Door middel van de thema avonden willen de medewerkers van de Panberg jongeren vaardigheden aanleren en voorlichting geven over relevante onderwerpen. De jongeren worden, door middel van thema avonden, gestimuleerd in hun ontwikkeling. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan hun behandeling. De thema avonden bieden een extra leermoment voor de jongeren.

1.6 Opzet onderzoek

Vanuit de literatuur wordt onderzocht welke ontwikkelingstaken extra aandacht behoeven bij jongeren met ASS en wat belangrijk is bij het geven van thema avonden aan jongeren met ASS.

Met het praktijkonderzoek worden behoeften en meningen van de medewerkers en jongeren onderzocht aan de hand van mondelinge interviews. Er wordt de medewerkers onder andere gevraagd hoe zij denken dat de thema avonden kunnen aansluiten op de jongeren en waar op gelet moet worden bij het geven van de thema avonden. Hiermee wordt beoogd de bevindingen vanuit het literatuuronderzoek te controleren, zodat relevante conclusies worden getrokken en aanbevelingen kunnen worden gedaan die bruikbaar zijn in de praktijk.

2. Literatuuronderzoek

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk weergeeft het theoretische gedeelte van het onderzoek. Door middel van literatuur uit verschillende theoretische perspectieven wordt getracht de deelvragen en hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden.

De deelvraag: *'Welke ontwikkelingstaken behoeven extra aandacht bij jongeren met ASS?'* wordt beantwoord vanuit de adolescentiepsychologie door theorieën van Slot (1994) en Wing (2003).

De tweede deelvraag: *'Wat is belangrijk bij het geven van thema avonden aan jongeren met ASS?'* is opgedeeld in een aantal paragrafen waarbij allerlei belangrijke aspecten van ASS naar voren komen. Zo worden de drie basale cognitieve theorieën over de denk- en leerstijl van jongeren met ASS benoemt en wordt vanuit het pedagogische perspectief weergegeven waar op gelet moet worden bij het geven van de thema avonden aan jongeren met ASS.

Deze deelvragen monden uit in een conclusie, die de hoofdvraag: *'Hoe kunnen de thema avonden aansluiten bij de jongeren van de Panberg, jongeren tussen de veertien en achttien jaar met ASS, om hen zo goed mogelijk te stimuleren in hun ontwikkeling?'* vanuit de theorie beantwoord.

Dit hoofdstuk begint met een doelgroep analyse die gevolgd wordt door het maatschappelijk perspectief en de maatschappelijke meerwaarde van dit onderzoek.

2.2 Doelgroep analyse

Allereerst is het belangrijk om de doelgroep waarvoor dit onderzoek wordt uitgevoerd te beschrijven. De jongeren van de Panberg zijn tussen de veertien en achttien jaar. Wat betekent dat het in de eerste plaats adolescenten zijn. Volgens de Wit, Slot en Aken (1995) krijgen adolescenten te maken met veel veranderingen in hun leven: ze gaan naar de middelbare school, krijgen een andere relatie met hun ouders en komen in de pubertijd. De pubertijd brengt op zich al veel veranderingen met zich mee. Hun lichaam verandert, ze stellen zich anders op tegenover hun ouders, vriendschappen worden hechter en hun cognitieve vermogen groeit. Deze normale ontwikkelingen, doorloopt ook een jongere met ASS. Hierdoor is het belangrijk om niet te vergeten dat jongeren met ASS ook pubers zijn, maar met een ontwikkelingsstoornis die op verschillende gebieden van de ontwikkeling tot uiting komt (Delfos, 2008). Hierover meer in de deelvraag: *'Welke ontwikkelingstaken hebben extra aandacht nodig bij jongeren met ASS?'*

Op de tweede plaats hebben de jongeren van de Panberg ASS met een normaal tot hoog intelligentieniveau, ook wel hoog functionerend autisme genoemd. Dit werd voor het eerst hoog functionerend autisme genoemd in een Engelstalig artikel van Demeyer, Hingtgen en Jackson (1981). De term spectrumstoornis geeft aan dat mensen in verschillende mate getroffen kunnen zijn. Zo zegt Verhulst (2003) dat er aan de ene kant van het spectrum veel beperkingen in de ontwikkeling zijn en aan de andere kant van het spectrum de ontwikkeling normaal kan verlopen. De intensiteit en de massaliteit waarmee de symptomen tot uiting komen kunnen nogal sterk wisselen, zowel bij individuen als op de verschillende levensfasen (Verhulst, 2003).

2.2.1 Diagnostische criteria voor ASS

Voor het diagnosticeren van ASS is geen medische test beschikbaar en mensen met ASS zijn niet op hun fysieke voorkomen te onderscheiden. De DSM-IV (1994) identificeert de stoornis aan de hand van clusters met bepaalde gedragssymptomen. De gedragsbeschrijving van het DSM-IV classificatiesysteem is gebaseerd op de Triade van beperkingen van Wing (1992). Deze heeft drie hoofdgebieden: beperkingen in sociale interactie, beperkingen in sociale communicatie en beperkingen in de verbeelding. Volgens

Wing (1992) gaat de triade altijd gepaard met repetitieve stereotiepe activiteiten, die simpele of complexe vormen kunnen aannemen.

Volgens het officiële classificatiesysteem de DSM-IV (1994), wordt ASS als volgt omschreven:

- A. een totaal van zes (of meer items) van (1), (2), en (3) met tenminste twee van (1), en van (2) en (3) elk één:
1. kwalitatieve beperkingen in de sociale interacties zoals blijkt uit ten minste twee van de volgende:
 - (a) duidelijke stoornissen in het gebruik van verschillende vormen van non-verbaal gedrag zoals oogcontact, gelaatsuitdrukking, lichaamshoudingen en gebaren om de sociale interactie te bepalen
 - (b) er niet in slagen met leeftijdgenoten tot relaties te komen, die passen bij het ontwikkelingsniveau
 - (c) tekort in het spontaan proberen met anderen plezier, bezigheden of prestaties te delen (bijvoorbeeld het niet laten zien, brengen of aanwijzen van voorwerpen die van betekenis zijn)
 - (d) afwezigheid van sociale of emotionele wederkerigheid
 2. kwalitatieve beperkingen in de communicatie zoals blijkt uit ten minste één van de volgende:
 - (a) achterstand in of volledige afwezigheid van de ontwikkeling van de gesproken taal (niet samengaan met een poging dit te compenseren met alternatieve communicatiemiddelen zoals gebaren of mimiek)
 - (b) bij individuen met voldoende spraak duidelijke beperkingen in het vermogen een gesprek met anderen te beginnen of te onderhouden
 - (c) stereotiep of herhaald taalgebruik of eigenaardig woordgebruik
 - (d) afwezigheid van gevarieerd spontaan fantasiespel of sociaal imiterend spel passend bij het ontwikkelingsniveau
 3. beperkte, zich herhalende stereotiepe patronen van gedrag, belangstelling en activiteiten zoals blijkt uit ten minste één van de volgende:
 - (a) sterke preoccupatie met één of meer stereotiepe en beperkte patronen van belangstelling die abnormaal is ofwel in intensiteit ofwel in richting
 - (b) duidelijke rigide vastzitten aan specifieke niet-functionele routines of rituelen
 - (c) stereotiepe en zich herhalende motorische bewegingen (zoals fladderen of draaien met de hand of vingers, of complexe bewegingen met het hele lichaam)
 - (d) aanhoudende preoccupatie met delen van voorwerpen
- B. Achterstand in of abnormaal functioneren op ten minste één van de volgende gebieden met een begin voor het derde jaar: (1) sociale interacties, (2) taal zoals te gebruiken in sociale communicatie of (3) symbolisch of fantasiespel
- C. De stoornis is niet eerder toe te schrijven aan de stoornis van Rett of een desintegratiestoornis van de kinderleeftijd

Veel deskundigen vinden dat de DSM-IV (1994) meer rekening moet houden met de culturele achtergrond of etniciteit bij het diagnosticeren. In 2000 is er een vernieuwde DSM uitgekomen die veel meer rekening houdt met de culturele factoren: DSM-IV-TR (Borra, van Dijk & Verboom, 2011). In de ene cultuur kan namelijk iets abnormaal gevonden worden, wat in een andere cultuur normaal is. De DSM-IV-TR (2000) benadrukt het feit dat afwijkend gedrag pas tot een diagnose kan leiden als het niet past binnen de cultuur waarin de persoon met ASS leeft. De jongeren van de Panberg zijn allemaal gediagnosticeerd met ASS. Allemaal hebben zij na 2000 een diagnose gekregen, waardoor bij hun al gelet is op culturele achtergrond en etniciteit. Alle jongeren zijn van Nederlandse afkomst, uit verschillende milieus. Zo is een moeder bijvoorbeeld alleenstaand en heeft schulden en zo zijn er ouders die hoogopgeleid zijn. Het is duidelijk geworden bij het stellen van de diagnose dat het afwijkende gedrag niet past binnen hun cultuur.

2.3 Maatschappelijk perspectief

In deze paragraaf komt naar voren wat het maatschappelijke belang is van de thema avonden. Om dit te beschrijven zal eerst een beeld geschetst worden van onze huidige samenleving. De verzorgingsstaat en de individualisering als gevolg daarvan komen in deze paragraaf aan bod. Waar liggen de moeilijkheden voor jongeren met ASS in onze samenleving en wat kunnen wij als hulpverleners hier aan doen? Met deze paragraaf komt de maatschappelijke meerwaarde van dit onderzoek naar voren.

2.3.1 Verzorgingsstaat

Nederland is na de tweede wereldoorlog een verzorgingsstaat geworden. De zorg voor mensen is in ons land vastgesteld en geregeld. Mensen hebben sociale grondrechten en plichten. Door deze verzorgingsstaat trad een verschuiving op in het gevoel van verantwoordelijkheid. Mensen voelen zich minder verantwoordelijk voor het leed van anderen en gaan premies en belastingen betalen zodat er voor hen gezorgd wordt. Op die manier is de verzorgingsstaat geboren (de Swaans, 1982). Het gevolg van deze verzorgingsstaat is dat mensen minder voor elkaar gaan zorgen. Zo zien we in de zorg dat ouders gemakkelijker hulp vragen bij het opvoeden van hun kind en dat ze de hulp bijna als vanzelfsprekend ervaren. Zo verschuiven ouders bijvoorbeeld de verantwoordelijkheid van de opvoeding naar de hulpverlening.

De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2006) vindt dat mensen een te groot beroep doen op collectieve voorzieningen voor hun behoeften aan zorg en sociale zekerheid. Dit leidt tot een te omvangrijke en dure overheid en maakt mensen afhankelijk en apathisch. Ook neemt de sociale cohesie af als mensen zich als vanzelfsprekend richten op de regelende overheid en geen beroep doen op elkaar.

Omdat de overheid allerlei nieuwe kansen voor vernieuwing en vormen van ondersteuning biedt, kunnen individuen hun handelingsruimte vergroten. Opleidingskansen, kansen tot zelfontplooiing en dergelijke worden burgers aangereikt. Zo kunnen mensen zich steeds verder ontwikkelen en krijgen ze meer kansen om dit ook daadwerkelijk te verwezenlijken. Volgens Hermans (2005) is hierdoor de samenleving geïndividualiseerd.

2.3.2 Individualisering

Een maatschappij is een dynamisch gegeven dat altijd aan verandering onderhevig is. Een maatschappij moet inspelen op allerlei factoren. Er is steeds meer sprake van een individualisering van de samenleving. Individualisering kan worden beschreven als een maatschappelijk proces waarin burgers onder invloed van de toegenomen veranderlijkheid, verscheidenheid en fragmentering van traditionele integratiekaders in toenemende mate zelf vorm moeten geven aan hun levensplanning en persoonlijke biografie (Bauman, 2001).

Sinds de jaren '60 is de gezinssamenstelling sterk veranderd. Het aantal leden per huishouden is sterk gedaald en één op de drie huishoudens bestaat uit één persoon, de alleenstaande. Volgens Schnabel (2004) gaat het dan in het algemeen over een daling van het aantal kinderen per gezin en een stijging van de alleenstaanden. Bij individualisering gaat het vaak over de zichtbare veranderingen zoals de gezinssamenstelling, verzelfstandiging binnen gezinnen, vrouwen die hun eigen naam houden enzovoorts. In deze context gaat het over de mentaliteitsverandering waarbij mensen steeds meer zelf moeten kiezen en voor zichzelf moeten zorgen.

In het begin van de individualisering ging het over de positief beschouwende ontwikkeling van keuzevrijheid en het belang van zelfontplooiing. Nu ligt de nadruk meer op de zorgelijke gedachte dat mensen 'alleen nog maar voor zichzelf zorgen' dus niet meer voor anderen. Als iedereen alleen maar voor zichzelf zorgt, wie zorgt er dan nog voor elkaar?

Volgens Brinkgreve (2004) houdt het proces van individualisering in dat mensen hun eigen wensen, behoeften en gevoelens belangrijker gaan vinden dan het belang van het gezin,

familie, andere sociale groepen en de samenleving. In de opvoeding van tegenwoordig wordt veel belang gehecht aan autonomie, zelfstandig worden en vrijheid in keuzes maken.

Er is een verschuiving in opvoedingscultuur: van de bevels- en gehoorzaamheidscultuur naar de onderhandelingscultuur (de Swaan, 1982). Bij de bevels- en gehoorzaamheidscultuur komt de sturing meer van buiten, geven ouders en opvoeders opdrachten, stellen eisen, verbieden en straffen. De onderhandelingscultuur van nu vraagt om een subtielere en complexere zelfsturing van mensen. Deze cultuur staat of valt met het vermogen het eigen gedrag te sturen en af te stemmen op dat van anderen. Dit betekent een grotere vrijheid van handelen en het vermogen tot zelfsturing. Mensen moeten dus in staat zijn om aan te voelen wat anderen wensen of willen. Dit is voor jongeren met ASS een probleem. Zij kunnen zich door een zwakkere of afwezige Theory of Mind (Frith, 2005) niet inleven in de gedachten, behoeften en wensen van anderen. Hierdoor kunnen zij bijvoorbeeld moeite hebben met onderhandelen, omdat ze geen weet hebben van de gedachten, behoeften en wensen van de ander. De ToM komt naar voren in alle aspecten van het communiceren, waar jongeren met ASS beperkingen in hebben.

Een aantal kernwoorden bij de individualisering van de samenleving zijn: autonomie, onafhankelijkheid en zelfontplooiing. Berting (2006) benoemt dat autonomie betrekking heeft op het vermogen om kritisch en onafhankelijk te oordelen over allerlei situaties en op grond daarvan te handelen. Onafhankelijkheid heeft betrekking op het vermogen zich als onafhankelijk persoon te handhaven bij allerlei maatschappelijke aanspraken. Zelfontplooiing heeft te maken dat het individu zich ontwikkelt op grond van een innerlijke kern, die aangeboren is. Deze kern geeft aan dat iedereen uniek is. Ieder mens moet de ruimte krijgen om zich te ontwikkelen tot een individu. Voor jongeren met ASS betekent dit dat ze onafhankelijk zouden moeten kunnen zijn. Volgens Delfos (2008) en Huskens & Didden (2002) is levenslange begeleiding nodig bij mensen met ASS. Zij zullen nooit helemaal afhankelijk zijn op alle gebieden. Zo zullen zij niet kunnen voldoen aan de verwachtingen die de maatschappij heeft.

2.3.4 Maatschappelijke meerwaarde

Zoals hierboven wordt beschreven leidt de individualisering tot vrijheid in het maken van keuzes. De keuzemogelijkheden worden groter en ouders laten hun kinderen zo veel mogelijk hun eigen keuzes maken. Dit wordt ook van ze verwacht volgens Timmers-Huigens (2009). Deze vorm van vrijheid is voor jongeren met ASS onvoorspelbaar. Zij hebben baat bij regels en structuur, die voorspelbaarheid bieden.

Ook wordt een beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid en zelfstandigheid van de jongeren. Er worden steeds meer eisen gesteld aan mensen in onze maatschappij. Ze moeten sneller zelfstandig zijn, meer vaardigheden aanleren en zo vroeg mogelijk op eigen benen kunnen staan. Jongeren met ASS kunnen niet altijd alles zelf, ze zijn zeer afhankelijk van hun omgeving (Zeevalking, 2000).

Om een extra concept aan te bieden, bovenop de behandeling, zijn er de thema avonden. Binnen Combinatie Jeugdzorg is hiervoor gekozen om jongeren meer vaardigheden aan te leren en ze zelfstandiger te laten functioneren. Er worden al een aantal thema avonden gebruikt binnen Combinatie Jeugdzorg. De vraag is hoe de Panberg deze thema avonden kunnen laten aansluiten op jongeren met ASS om het beste resultaat te behalen.

Tijdens de thema avonden zullen ook zaken naar voren komen die de jongeren helpen om zich te redden in de maatschappij, bijvoorbeeld solliciteren en omgaan met geld. Het doel van de behandeling is immers de jongeren vaardigheden aanleren om zo zelfstandig mogelijk te functioneren in de maatschappij. De thema avonden kunnen hier handvaten voor bieden.

Er is weinig bekend over de resultaten van thema avonden voor groepen jongeren met ASS. Bijvoorbeeld over sociale vaardigheidstraining in groepen is bekend dat deze wel effect heeft, mits er wordt voldaan aan generalisatie (Delfos & Gottmer, 2008). Het is voor jongeren met ASS belangrijk om de geleerde vaardigheden in meerdere situaties (contexten) te plaatsen, volgens Vermeulen (2009).

Weiss & Harris (2001) hebben onderzocht dat deze trainingen de beste resultaten boeken wanneer er een aantal jongeren in de groep zitten zonder ASS. Hieruit kan men aannemen dat de jongeren met ASS die een hoger sociaal niveau hebben, iets kunnen leren aan diegene met een lager niveau. Zo kunnen de jongeren van elkaar leren. Er is geen onderzoek gedaan naar de resultaten van thema avonden van jongeren met ASS. Wel is er onderzoek gedaan naar training in communicatieve en gespreksvaardigheden in groepen volwassenen met ASS (Huskens & Didden, 2002). Uit het onderzoek van Howlin & Yates (1999) is naar voren gekomen dat de communicatie en gespreksvaardigheden werden vergroot door middel van rollenspellen, teamactiviteiten en gestructureerde spellen.

2.4 Welke ontwikkelingstaken behoeven extra aandacht bij jongeren met ASS?

ASS is een pervasieve ontwikkelingsstoornis. Zoals hierboven al genoemd is, dringt het op alle gebieden van de ontwikkeling door. Ieder mens is anders, zo ook ieder mens met ASS. ASS komt bij elke persoon op een andere manier tot uiting en zo kan het ook zijn dat de ontwikkeling op sommige gebieden vertraagd verloopt terwijl de persoon met ASS op andere ontwikkelingsgebieden misschien voorloopt op zijn leeftijdsgenoten. (van Lieshout, 2002) Dit maakt het lastig om de ontwikkeling van jongeren met ASS te beschrijven. In deze paragraaf komt naar voren met welke ontwikkelingstaken de meeste jongeren met ASS moeite hebben in de adolescentiefase. Welke ontwikkelingstaken zijn over het algemeen moeilijk voor jongeren met ASS en hebben dus meer aandacht nodig? Hierbij worden de ontwikkelingstaken van Slot (1994) en de ontwikkelingsgebieden van Wing (2003) genoemd.

Om de ontwikkelingstaken van een jongere met ASS te beschrijven, is gebruik gemaakt van de adolescentiepsychologie. Jongeren met ASS moeten voldoen aan dezelfde ontwikkelingstaken als elke andere adolescent. Echter loopt de ontwikkeling vaak wat achter, zodat het langer duurt totdat zij volwassen en/of zelfstandig zijn. Sommige jongeren met ASS zullen meestal niet helemaal zelfstandig kunnen leven. Het doel van de behandeling bij de Panberg is het behandelen tot een zo zelfstandig mogelijk individu. Hierbij wordt gekeken naar wat het hoogst haalbare is en wat binnen de mogelijkheden van de jongere past. De jongeren krijgen vaardigheden aangeleerd die ze kunnen gebruiken om zo zelfstandig mogelijk te functioneren.

2.4.1 Ontwikkelingstaken volgens Slot

Ontwikkelingstaken verwijzen naar bepaalde verwachtingen en eisen binnen een samenleving, die voor een bepaalde leeftijdsgroep gelden. De jongere moet vaardigheden aanleren om de taak te kunnen volbrengen. Het behalen van een ontwikkelingstaak is een voorwaarde voor een goed verloop van de verdere ontwikkeling. (de Wit, Slot & Aken, 2007) In de literatuur staan verschillende ontwikkelingstaken beschreven. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van de ontwikkelingstaken die zijn beschreven door Slot (1994). Hij komt na onderzoek op acht ontwikkelingstaken voor jongeren, die helder en gedetailleerd zijn beschreven.

Per ontwikkelingstaak wordt beschreven in hoeverre jongeren ASS moeite hebben met deze taak:

1. *Positie ten opzichte van ouders: verwerven van autonomie ten opzichte van de ouders en het bepalen van een eigen plaats binnen de veranderende relaties in het gezin en in de familie.*

Delfos & Gottmer (2008) hebben in hun boek: 'Leven met autisme' een hoofdstuk

gewijd aan de positie van de ouders, bij jongeren met ASS. Een jongere moet zelfstandiger worden en zich meer losmaken van ouders, hoewel ze vaak nog veel begeleiding nodig hebben. Het is aan ouders, en eventueel hulpverleners, om dit proces te begeleiden en de jongere hierin te ondersteunen. Er moet een goede balans gevonden worden, zodat de jongere zich losmaakt van ouders en tegelijkertijd hulp kan vragen als dat nodig is. Ze moeten leren om zo onafhankelijk mogelijk te worden van hun ouders, zodat ze als een zo zelfstandig mogelijk individu kunnen leven in de maatschappij.

2. *Onderwijs of werk: kennis en vaardigheden opdoen om een beroep uit te kunnen oefenen en een keuze maken t.a.v. werk.*

Wanneer een jongere met ASS van de basisschool overgaat naar de middelbare school, kan dit voor veel problemen leiden. De grote verandering van school, manier van lesgeven, de lesstof en nieuwe klasgenoten zorgen bij een jongere met ASS voor veel stress. Sommige jongeren met een hoog intelligentieniveau zitten op het reguliere onderwijs, de meesten gaan naar een Speciaal Voortgezet Onderwijs (SVO). Bij werk hebben jongeren met ASS veel vaardigheden nodig. Het zoeken naar werk, solliciteren, omgang met collega's etc. Dit zijn allemaal vaardigheden die voor jongeren met ASS moeilijk zijn en waar ze hulp bij nodig hebben. Veel mensen met ASS krijgen een WAJong uitkering, omdat ze niet voor 100% arbeidsgeschikt zijn (Delfos & Gottmer, 2008).

3. *Vrije tijd: ondernemen van leuke activiteiten in de vrije tijd en het zinvol doorbrengen van de tijd waarin geen verplichtingen zijn.*

Jongeren met ASS hebben moeite met het invullen van hun vrije tijd. Het is voor hen vaak geen ontspanning. Voor hen zijn het vaak ongestructureerde momenten, waarbij ze iets moeten kiezen om te doen. Ze hebben moeite met keuzes maken, dit vergt namelijk heel wat verbeeldings- en communicatieve vaardigheden, die ze vaak niet of in mindere mate hebben (Degrieck, 2004). Een jongere met ASS brengt zijn vrije tijd vaak het liefst alleen door, bijvoorbeeld achter de computer. De weerstand tegen verandering en nieuwe dingen, zorgt ervoor dat de jongere vaak niet kiest voor een nieuwe activiteit (Delfos & Gottmer, 2008). Ook houden ze vaak vast aan een activiteit die ligt bij hun speciale interessegebied.

4. *Eigen woonsituatie: het zoeken of creëren van een plek waar je goed kunt wonen en leren omgaan met huisgenoten.*

Jongeren met ASS hebben heel veel vaardigheden nodig om op zichzelf te kunnen wonen. Ze moeten veel dingen zelfstandig kunnen en veel van hen zullen nooit helemaal zelfstandig kunnen wonen. Het netwerk van de jongere is bij wonen erg belangrijk. De jongere moet terug kunnen vallen op zijn ouders, broers, zussen of vrienden en kennissen (NVA, 2010). De jongeren kan in kleine stappen zelfstandigheid worden aangeleerd, zoals zelfstandig opstaan, de was doen en koken. Het is zaak om hen zo goed mogelijk te helpen bij dit soort taken en ze handvaten aan te bieden om deze vaardigheden te leren, zodat ze zo zelfstandig mogelijk kunnen wonen.

5. *Autoriteit en instanties: accepteren dat er instanties en personen boven je gesteld zijn, binnen geldende regels en codes opkomen voor eigen belang.*

Jongeren met ASS hebben moeite met het volgen van ongeschreven regels. Deze zijn niet tastbaar en concreet. De regels van het omgaan met autoriteit en instanties moet hen herhaaldelijk en duidelijk uitgelegd worden. Bijvoorbeeld het invullen van papieren voor een instantie is voor jongeren met ASS lastig. Bij deze papieren zit vaak geen handleiding voor het invullen ervan (Delfos & Gottmer, 2008). Het voor zichzelf opkomen vinden jongeren met ASS ook moeilijk. Ze hebben moeite met communicatie en hebben vaak tijd nodig om informatie te verwerken (van der Velde, 2007).

6. *Gezondheid en uiterlijk: zorgen voor een goede lichamelijke conditie, een uiterlijk waar men zich prettig bij voelt en een goede voeding en het vermijden van overmatige risico's.*

Tijdens de pubertijd verandert het lichaam. Jongeren met ASS verwaarlozen vaak hun persoonlijke hygiëne. Dit kan verschillende redenen hebben: ze hebben de vaardigheden niet om dit te doen of ze zijn bijvoorbeeld overgevoelig voor water. Vaardigheden zijn aan te leren, echter is zelfverzorging vaak niet iets dat jongeren met ASS belangrijk vinden. (Vermeulen, 2006) Meestal doen ze dit omdat dit van ze gevraagd wordt en niet door intrinsieke motivatie.

7. *Sociale contacten en vriendschappen: contacten leggen en onderhouden, oog hebben voor wat contacten met anderen kunnen opleveren, je openstellen voor vriendschap, vertrouwen geven en nemen, wederzijdse acceptatie.*

Doordat jongeren met ASS beperkingen hebben in de sociale interactie, communicatie en verbeelding, hebben zij moeite met het leggen en onderhouden van contacten. (Vermeulen, 2006; Delfos & Gottmer, 2008; van der Velde, 2007) Dankzij de intellectuele vaardigheden van de jongeren, kunnen ze wel sociale vaardigheden aangeleerd worden. Echter zal deze ontwikkelingstaak een van de moeilijkste zijn en zullen zij altijd moeite hebben met het sociale contact. Vaak komen de aangeleerde sociale vaardigheden 'gespeeld' over en gaat het vaak niet zo soepel als het hoort.

8. *Intimiteit en seksualiteit: ontdekken wat mogelijkheden en wensen zijn in intieme en seksuele relaties.*

Jongeren met ASS ondervinden moeilijkheden in het vormgeven van seksualiteit en intimiteit. Vermeulen (2006) geeft aan dat een aantal moeilijkheden die vaak bij autisme voorkomen een grote belemmering vormen om een intieme relatie aan te gaan: overgevoeligheid voor aanrakingen, problemen op het vlak van lezen van intieme lichaamstaal, moeite met elkaar aanvoelen en ondersteunen en het gebrek aan romantische verbeelding. Veel mensen met ASS laten seksueel ongepast gedrag zien, zoals in het openbaar masturberen.

2.4.2 Ontwikkelingsgebieden volgens Wing

In de adolescentie worden meer eisen aan de jongere gesteld, dan in de kindertijd. Deze fase kan daardoor extra moeilijk zijn voor jongeren met ASS. Lorna Wing (2003) beschrijft vier gebieden waarop de meeste problemen zich voordoen in de adolescentie bij jongeren met ASS.

- Streven naar onafhankelijkheid: de jongere gaat meer zelfstandigheid opeisen. Veel jongeren kunnen deze zelfstandigheid nog niet aan door hun sociale naïviteit en kwetsbaarheid. Dit kan leiden tot conflicten tussen ouders en de jongere.
- Bewustwording van de beperkingen: de jongere gaat zich bewust worden van zijn stoornis en de bijbehorende beperkingen. Het gevolg hiervan kan zijn somberheid, zich minderwaardig voelen en agressie.
- Relaties met leeftijdsgenoten: gebrek aan inlevingsvermogen (ToM) en sociale intuïtie om de informele sociale regels te begrijpen, maken het aangaan en onderhouden van relaties moeilijk.
- Functioneren op school: hier wordt een groter beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van de jongere. Vaak is de verandering van de basisschool naar de middelbare school een lastige verandering. Het ontbreken van voldoende structuur en de vrijheid op de middelbare school, kan tot problemen leiden.

Delfos (2009) en Schrurs (2009) veronderstellen dat de (sociale) identiteitsontwikkeling van jongeren met ASS zich anders ofwel vertraagd ontwikkelt. Dit omdat de jongere met ASS andere of minder ervaringen opdoet. Het gevolg is dat een groot deel van de jongeren met ASS een irreëel en negatief zelfbeeld heeft. Delfos (2009) geeft aan dat dit komt doordat ze anderen wel zich zien ontwikkelen en dat zij anders zijn. Het gevolg is dat ze zich niet de

moeite waard voelen (Kuyper & Tibergien, 2006). Ze hebben positieve ervaringen en complimenten nodig om ze uit de negatieve spiraal te halen (Delfos, 2009).

2.4.3 Conclusie ontwikkelingstaken

Zoals hierboven te zien is, zijn er heel wat ontwikkelingstaken waar de meeste jongeren met ASS moeite mee hebben. Zaak is om deze jongeren vaardigheden aan te leren zodat ze ook deze ontwikkelingstaken kunnen voltooien. Bij alle ontwikkelingstaken van Slot (1994) komt naar voren dat jongeren met ASS hier moeilijkheden ondervinden. Zij hebben hier hulp en begeleiding bij nodig. Deze taken behoeven extra aandacht.

De behandeling op de Panberg is er op gericht dat jongeren vaardigheden aangeleerd krijgen waardoor ze zo zelfstandig mogelijk de ontwikkelingstaken kunnen voltooien. De thema avonden bieden een extra leermoment om jongeren te begeleiden bij het behalen van de ontwikkelingstaken. Tijdens een thema avond zou bijvoorbeeld stap voor stap uitgelegd en voorgedaan kunnen worden hoe je op zoek gaat naar werk en solliciteert.

2.5 Wat is belangrijk bij het geven van thema avonden aan jongeren met ASS?

Waar moet op gelet worden?

Het is van belang dat de thema avonden iets toevoegen aan de behandeling die aan de jongeren van de Panberg wordt gegeven. Het is de bedoeling dat ze iets van de thema avonden leren. Het is daarom belangrijk eerst uit te zoeken hoe jongeren met ASS informatie verwerken en leren. Vanuit die cognitieve theorie wordt daarna verder gekeken wat jongeren met ASS nodig hebben om iets te kunnen leren en waar op gelet moet worden bij het geven van een thema avond aan die jongeren. Door middel van theorie vanuit de pedagogiek wordt dit beschreven.

2.5.1 Informatieverwerkingsstoornis

Jongeren met ASS denken anders. Om de jongeren op de juiste manier te stimuleren in hun ontwikkeling en ze iets te leren, is het van groot belang om de manier van denken te begrijpen (de Bruin, 2004). ASS is een informatieverwerkingsstoornis, waardoor de jongeren op een andere manier dan normaal, informatie verwerken. Het is dus belangrijk om uit te zoeken op welke manier de informatie bij jongeren met ASS wordt verwerkt.

En jongere met ASS verwerkt de informatie die op hem afkomt systematisch. Informatie kan alleen worden opgeslagen als de jongere dit tot een geheel kan maken, oftewel als het niet te snel gaat en de samenhang duidelijk is. Doordat gelijksoortige situaties in detail kunnen verschillen, leren jongeren met ASS door veel te herhalen.

Er zijn verschillende onderzoeken gedaan naar de denk- en leerstijl van mensen met autisme. Hieruit komen drie basale theorieën naar voren over het denken: centrale coherentie (CC), executieve functies (EF) en Theory of Mind (ToM). Deze drie cognitieve theorieën verklaren voor een groot deel de gedragingen die jongeren met ASS laten zien.

2.5.2 Centrale coherentie (CC)

Jongeren met ASS nemen waar in details, kleine stukjes. Hierdoor zien ze vaak geen samenhang en betekenis. Als gevolg hiervan kunnen ze snel het overzicht verliezen en in paniek raken. (de Bruin, 2004)

Het begrip CC is geïntroduceerd door Uta Frith (1989) en heeft te maken met de normale cognitieve neiging om van losse deeltjes informatie een geheel te maken dat betekenis heeft. Iemand met een zwakke CC neemt alleen details waar en kan het geheel niet overzien. Door Peter Vermeulen (2009) wordt dit ook wel 'contextblindheid' genoemd. In het normale cognitieve systeem bestaat er een ingebouwde drang om samenhang te creëren tussen zoveel mogelijk deeltjes en te generaliseren over zo veel mogelijk contexten.

Het ontbreken van de invloed van context en daaruit voortvloeiend het ontbreken van de drang naar betekenis is dan zwakke centrale coherentie.

De zwakke centrale coherentie kan een verklaring zijn voor de extreem goede prestaties en de talenten, bij veel mensen met ASS. Ze hebben een voorkeur voor een detailgerichte stijl van informatieverwerking, wat voordelen biedt bij de hogere verwerking van detailwaarnemingen. (Frith, 2005) Hierdoor kunnen ze uitblinken in een of enkele gebieden, wat als een specifiek talent kan worden gezien.

2.5.3 Executieve functies (EF)

Executieve functies zijn functies die met de zelfregulatie te maken hebben en iemand in staat stellen om handelingen te overzien, te plannen en te organiseren. Iemand die moeite heeft om de samenhang te zien (CC), heeft als gevolg daarvan ook moeite met het plannen en organiseren van taken. (de Bruin, 2004)

De lijst van problemen bij een executieve stoornis is lang: een tekortkoming in het werkgeheugen (korte termijn geheugen), het onvermogen om van de ene taak over te schakelen op de andere, om te plannen en methodisch te zoeken, om met nieuwe ideeën te komen en nieuwe handelingen te verrichten, overdreven door prikkel gestuurd gedrag, impulsiviteit en het niet kunnen afremmen van dominante reacties (Frith, 2005). Jongeren met ASS hebben problemen met de executieve functies. Dat wil niet zeggen dat ze alle bovenstaande problemen hebben. Voor routinehandelingen zijn geen uitvoerende

vaardigheden nodig. Wel zijn ze nodig wanneer de normale gang van zaken verandert en wanneer routinueel gedrag niet langer volstaat. De problemen met de executieve functies kan als gevolg hebben dat jongeren met ASS repetitieve gedragingen laten zien, dat ze moeite hebben met plannen, kiezen, concentratie en schakelen tussen activiteiten.

2.5.4 Theory of Mind (ToM)

Uta Frith (1989) heeft een samen met Simon Baron-Cohen en Alan Leslie de hypothese onderzocht over een tekort aan ToM bij mensen met ASS. ToM wil zeggen dat je de vaardigheid hebt om gedachten, intenties, gevoelens en ideeën toe te schrijven aan jezelf of aan anderen. Door Frith (2005) ook wel 'mentalizing' genoemd.

Jonge kinderen moeten de onderdelen van hun wereld leren kennen. Dat kunnen ze omdat hun hersenen in staat zijn kopieën of voorstellingen te maken van mensen, dingen en gebeurtenissen. Voorstellingen zorgen ervoor dat je de wereld in kaart brengt voor jezelf.

Een kind van twee jaar kan zich een voorstelling maken van wat de ander van plan is.

Volgens Alan Leslie (1989) vormt de geest deze voorstelling met behulp van een aangeboren mechanisme dat de voorstelling loskoppelt van de realiteit. De voorstelling is dan niet langer een kopie van de echte wereld, en kan daardoor vastgekoppeld worden aan iemands wensen, gedachten en herinneringen. Een kind van vijf jaar beschikt over het begin van een volledig ontwikkelde ToM.

Bij mensen met ASS ontbreekt deze vaardigheid, doordat het mechanisme in de hersenen anders is. Er wordt aangenomen dat er in de hersenen een aangeboren mechanisme aanwezig is om de mentale toestanden van andere mensen te verwerken. Mensen met ASS zouden dit mechanisme niet of in mindere mate hebben. Er bestaat nog niet zoiets als een neurale onderbouwing hiervan, daar is de wetenschap nog volop mee bezig. (Frith, 2005)

Een tekort aan ToM bij mensen met ASS gaat uit van een verminderd vermogen tot het inleven in en begrijpen van gevoelens, gedachten en intenties van andere mensen. Volgens Verhulst (2005) houdt dit sterk verband met de sociale intelligentie van mensen, waardoor het aannemelijk is dat de stoornis in het sociale functioneren voor een groot deel hier aan ten grondslag ligt.

De ToM-hypothese probeert volgens Uta Frith (2005) de sociale en communicatieve tekortkomingen te verklaren van ASS. In de lichtste gevallen heeft compenserend leren geleid tot de verwerving van een bewuste ToM. Deze individuen zijn in staat om andere mentale toestanden toe te schrijven en te manipuleren. Aangezien de bewuste ToM niet automatisch en niet intuïtief is, gaat ze niet echt door voor een normale sociale communicatie omdat deze zo traag werkt.

2.5.5 Hoe stimuleer je de motivatie van jongeren met ASS?

Het gebrek aan motivatie bij jongeren met ASS komt voort uit de vele negatieve ervaringen die ze hebben gehad (Delfos, 2009). Ook een motivatie voor iets nieuws ontbreekt, omdat dit een inbreuk doet op hun structuur (Vermeulen & Degrieck, 2007).

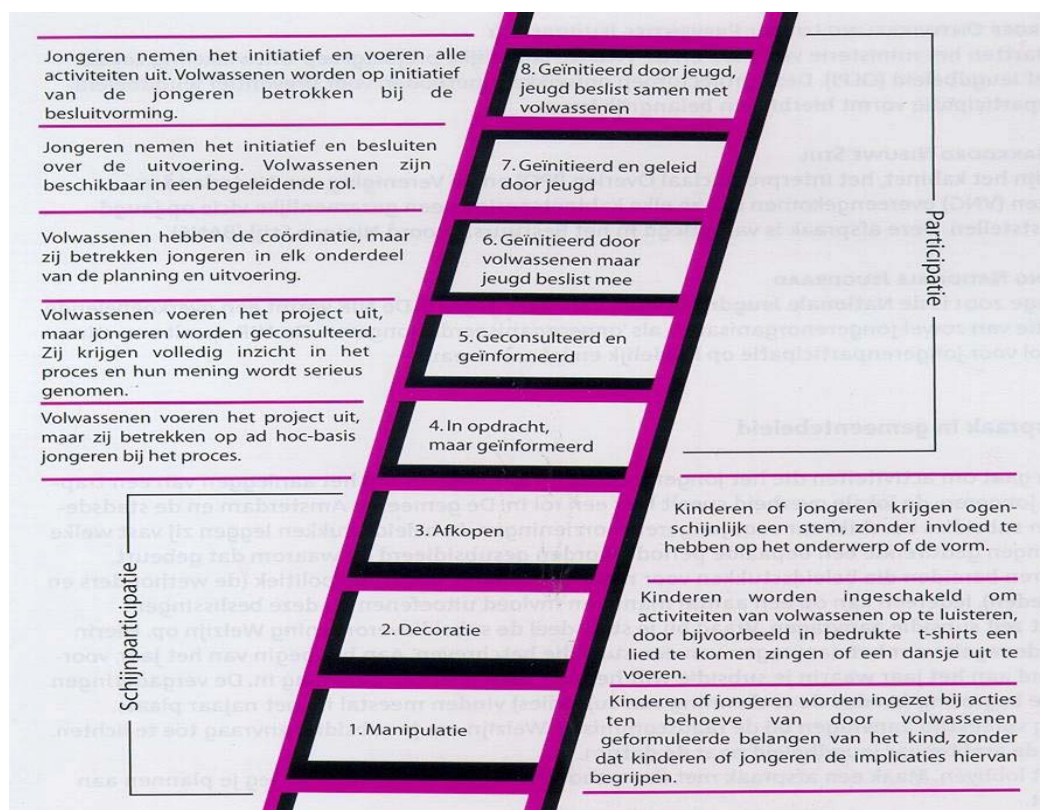
Volgens McAfee (2006) is gebrek aan motivatie in te delen in twee categorieën:

- Primair gebrek aan motivatie: gebrek aan interesse in de betreffende taak
- Secundair gebrek aan motivatie: chronische aangeleerde respons op herhaaldelijk falen

Jongeren met ASS hebben vaak een primair gebrek aan motivatie. Er ontbreekt initiatief om taken te voltooien waaraan ze weinig intrinsieke waarde hechten. Jongeren met ASS neigen ertoe hun energie te richten op hun eigen speciale interessegebieden en houden daardoor weinig energie over voor andere taken of activiteiten. Een jongere die door bijvoorbeeld stress niet in staat is zijn taak af te ronden, krijgt een negatieve ervaring door het falen. De negatieve ervaring, het falen door het niet afkrijgen van de taak, kan de jongere zo ontmoedigen dat hij de negatieve situatie (de taak) uit de weg gaat. Dit heet een secundair gebrek aan motivatie. Belangrijk is om duidelijk te krijgen welk gebrek aan motivatie er speelt en vooral positief te blijven bekrachtigen (McAfee, 2006).

Om de intrinsieke motivatie te vergoten is het goed om veel en blijvend complimenten te geven. Jongeren krijgen hierdoor een gevoel van succes en hebben het gevoel dat ze iets kunnen. Dit zal ze motiveren om verder te gaan met de taak (McAfee, 2006). Het geven van een materiële beloning stimuleert de extrinsieke motivatie, waardoor je de intrinsieke motivatie juist weer afzwakt. Volgens Vermeulen & Degrieck (2007) zijn succeservaringen de beste manier om motivatie van jongeren met ASS te stimuleren.

Om jongeren te motiveren voor de thema avonden is het belangrijk ze enig zeggenschap te geven over de thema avonden. Dit kan gedaan worden door middel van participatie. In het praktijkonderzoek zijn de jongeren geïnterviewd en bevraagd naar hun interesses en wat ze belangrijk vinden met betrekking tot de thema avonden. Onderstaand figuur weergeeft de participatieladder van Roger Hart (1992). Bij het uitvoeren van dit onderzoek zijn de jongeren van de Panberg bevraagd. Niveau 4 van de ladder wordt hiermee bereikt: volwassenen voeren het project uit, maar zij betrekken op ad hoc-basis de jongeren bij het proces. Na dit onderzoek zal een eerste thema avond gegeven worden. Na deze thema avond zal hierover met de jongeren geëvalueerd worden, zodat de thema avonden nog beter kunnen aansluiten op de jongeren.

(Participatieladder, Roger Hart 1992, uit: Participatief Jeugdonderzoek, de Winter & Kroneman, 2003)

2.5.6 Wat is de leerbaarheid van jongeren met ASS?

Jongeren met ASS hebben moeite met het spontaan leren van vaardigheden (Degrieck, 2002). Ze zien minder snel de betekenis van een bepaalde situatie door hun specifieke denkstijl en hun zwakke centrale coherentie. Impliciete, verborgen betekenissen moeten voor jongeren met ASS expliciet gemaakt worden. De samenhang moet hen getoond worden en verbanden duidelijk gemaakt. Jongeren met ASS kunnen nieuwe vaardigheden leren, dit gebeurt op een trage manier. Het aanleren van nieuwe vaardigheden moet geleidelijk en stap voor stap gebeuren.

Volgens de Bruin (2004) kunnen veel jongeren zich verder ontwikkelen als ze de juiste structuur aangeboden zouden krijgen. Uitgangspunt bij het aanleren van vaardigheden is altijd: duidelijk en voorspelbaar zijn. De Bruin (2004) geeft aan dat hulpverleners hulpmiddelen moeten bedenken waaraan de jongere steun kan hebben. Hiermee worden ouders en/of hulpverleners zo veel mogelijk overbodig gemaakt en krijgt de jongere de kans om zelfstandig te worden.

Jongeren met ASS kunnen zich vaak niet verder ontwikkelen zonder visuele ondersteuning. Het helpt hen stap voor stap door een taak heen of om te schakelen tussen taken. Door de zwakke centrale coherentie hebben jongeren met ASS vaak meer tijd nodig om de aangeleverde informatie te verwerken en er betekenis aan te geven. Gesproken communicatie is vaak snel voorbij, waardoor het moeilijk is voor jongeren met ASS om deze informatie te verwerken en hier betekenis aan te geven. Bij het geven van informatie is het goed om de gesproken communicatie te ondersteunen met visuele communicatie. De jongere heeft zo meer tijd om de informatie te verwerken en begrijpen en hoeft minder te vertrouwen op zijn geheugen (de Bruin, 2004; Vermeulen & Degrieck, 2007).

2.5.7 Op welke praktische dingen moet gelet worden bij het geven van een thema avond aan jongeren met ASS?

Zoals hierboven is beschreven zijn er een aantal dingen waar op gelet moet worden als je jongeren met ASS iets wilt leren. Genoemd zijn al: duidelijkheid en voorspelbaarheid, visualiseren, verduidelijken van de samenhang en stap voor stap leren. In deze paragraaf wordt verder ingegaan op wat belangrijke praktische dingen zijn om op te letten bij het geven van thema avonden aan jongeren met ASS.

Bieden van structuur

Om een veilige en voorspelbare leeromgeving te creëren kan gebruik gemaakt worden van structuur. Dit is een middel om de omgeving waarin de jongere zelf weinig samenhang ontdekt te verduidelijken. Structuur moet geboden worden in ruimte, tijd en activiteiten.

Bij het bieden van structuur in ruimte is belangrijk dat het lokaal zo overzichtelijk en voorspelbaar mogelijk wordt ingericht. Jongeren met ASS doen door de dag heen verschillende dingen. Volgens Broerstra (2007) is het belangrijk om de verschillende soorten activiteiten plaats te laten vinden in verschillende ruimtes. Zo zou een thema avond bijvoorbeeld gegeven kunnen worden in een speciaal daarvoor ingerichte ruimte.

Volgens Vermeulen (2001) is het belangrijk dat het een prikkelarme ruimte is. Jongeren met ASS hebben moeite met het buitensluiten van onrelevante prikkels en de samenhang van die prikkels. Een ruimte met zoveel mogelijk prikkels is dus van belang.

Het bieden van structuur in de tijd is belangrijk om de activiteit voorspelbaar te maken. Tijdsbesef is voor iedereen heel belangrijk. Als je geen grip hebt op wat er om je heen gebeurt en niet weet wat er komen gaat, voel je je niet veilig. Het niet overzien van wat er gaat gebeuren en hoelang een activiteit gaat duren, kan jongeren met ASS onrustig maken. Broerstra (2007) geeft aan dat het concreet maken van tijd, wanneer de activiteit plaatsvindt en hoelang deze duurt, voorspelbaarheid en rust kan bieden aan jongeren met ASS. Het bieden van structuur in activiteiten is belangrijk zodat de jongeren met ASS beter betekenis kunnen verlenen aan de activiteit. Volgens Broerstra (2007) wordt bedoeld dat een activiteit georganiseerd wordt in kleine, zichtbare stappen. Jongeren met ASS zullen meer problemen hebben met open activiteiten, waarbij ze keuzes moeten maken, dan bij

georganiseerde en gesloten activiteiten. Het maken van keuzes doet een beroep op de verbeelding van jongeren met ASS, wat erg moeilijk voor hen is. Het visueel maken van de tijd en de activiteit helpt jongeren met ASS samenhang te bieden en voorspelbaarheid en rust te vinden.

Duidelijke regels en afspraken

Het bieden van duidelijke regels en afspraken is eigenlijk ook een manier van structuur bieden. Door duidelijke regels en afspraken weet de jongere met ASS wat er van hem verwacht wordt. Dit biedt veiligheid en voorspelbaarheid. Afwijkingen van regels moeten tijdig worden aangekondigd en verduidelijkt. Belangrijk bij het stellen van regels is het concreet weergeven in termen van gewenst gedrag (Broerstra, 2007). De regels moeten duidelijk en expliciet zijn, voor de jongere moet duidelijk zijn in welke situaties de regel van toepassing is en welk gedrag van de jongere verwacht wordt. De regels in termen van gewenst gedrag zetten, zegt de jongere wat deze moet doen en niet wat deze niet moet doen. Dit geeft jongeren met ASS meer houvast.

Begripsniveaus en communicatie

Er zijn verschillende begripsniveaus te onderscheiden bij het begrijpen van communicatie. Een begripsniveau wordt bepaald door de ontwikkelingsleeftijd, ernst van het autisme en de intelligentie. Maar ook variabele factoren zoals: stress, vermoeidheid, context en voorafgaande leerprocessen kunnen een rol spelen (Verpoorten, Noens & van Berckelaer-Onnes, 2004). Jongeren van de Panberg zitten op representatieniveau. Volgens Degrieck (2007) kunnen voorwerpen, afbeeldingen en geschreven informatie bij dit niveau een verwijzende en symbolische functie hebben. De jongeren zijn niet meer afhankelijk van de letterlijke verschijningsvorm, ze kunnen sorteren en categoriseren. Er is een spontaan begrijpen van de aangeboden communicatievorm. Voor de ene jongere geldt dit natuurlijk meer dan voor de andere, de niveaus tussen de jongeren verschillen onderling natuurlijk ook. Daardoor is het ook belangrijk om vooral ook individuele begeleiding te bieden.

Het duidelijk overbrengen van informatie moet op een zo kort en concreet mogelijke manier gebeuren. Het is belangrijk om samenhang tussen delen informatie aan te geven en verbanden te benoemen. Geef de jongeren de tijd om de informatie te verwerken en vraag regelmatig of de jongeren het hebben begrepen en check dit door het eventueel te laten herhalen (Vermeulen, 2001).

Groepsactiviteit

Een thema avond is een groepsactiviteit, waarbij alle jongeren van de Panberg meedoen. Een thema avond moet een evenwicht vormen tussen groeps- en individueel gericht. Met de individuele benadering kun je zoveel mogelijk tegemoet komen aan de problematiek en het niveau van de jongere (Broerstra, 2007). Met het groepsgerichte zorg je voor afwisseling en werk je aan sociale groei. Binnen de Panberg is er sprake van uiteenlopende vaardigheden op het communicatieve, cognitieve en sociale vlak. Van belang is hierbij de individuele benadering. Degene die de thema avond geeft moet zoveel mogelijk de regie in handen houden, zodat alle jongeren goed mee kunnen doen (Broerstra, 2007).

2.6 Hoe kunnen de thema avonden aansluiten bij de jongeren van de Panberg, jongeren tussen de veertien en achttien jaar met ASS, om hen zo goed mogelijk te stimuleren in hun ontwikkeling?

Deze paragraaf weergeeft de conclusie van het literatuuronderzoek, waarbij de belangrijkste aspecten uit de theorie tot een samenhangend gedeelte wordt gebracht.

In de deelvraag over welke ontwikkelingstaken extra aandacht behoeven bij jongeren met ASS, komt naar voren dat jongeren met ASS vaak bij alle ontwikkelingstaken en op alle ontwikkelingsgebieden moeilijkheden ondervinden. Bijvoorbeeld bij het zelfstandig wonen en werken of het aangaan en onderhouden van sociale contacten en intieme relaties. Zij hebben hulp en begeleiding nodig bij het aanleren van vaardigheden om aan deze ontwikkelingstaken te voldoen.

Wat belangrijk is bij het geven van thema avonden aan jongeren met ASS is hun denk- en leerstijl, oftewel de manier van informatie verwerking. De drie cognitieve theorieën die naar voren komen in het onderzoek zijn: centrale coherentie, de executieve functies en de Theory of Mind. Deze drie theorieën samen zouden voor een groot gedeelte de gedragingen van jongeren met ASS verklaren. Ze zien de samenhang niet, zijn contextblind, hebben moeite met plannen en organiseren en kunnen zich niet of moeilijk inleven in gedachten, gevoelens en wensen van zichzelf en anderen. Hun andere manier van informatie verwerken vraagt ook om een andere manier van informatie aanbieden.

Bij het geven van de thema avonden is het belangrijk dat er gelet wordt op het bieden van structuur in ruimte, tijd en activiteiten; het maken van duidelijke regels en afspraken; individuele benadering, regie in handen houden; het verduidelijken van communicatie door visualisatie en het aangeven van de samenhang en verbanden.

Het is van belang om de thema avonden te richten op de ontwikkelingstaken van adolescenten en dit op een aangepaste 'autisme-vriendelijke' manier te doen.

3. Praktijkonderzoek

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk van het onderzoek komt het praktijk gedeelte naar voren. Hier worden de deelvragen beantwoord uit het praktijkonderzoek.

Uit het literatuuronderzoek is naar voren gekomen dat jongeren met ASS vaak moeite hebben met alle ontwikkelingstaken (Slot, 1994; Wing, 2003) die een adolescent heeft. De spectrumstoornis dringt door op alle gebieden van de ontwikkeling. Jongeren met ASS hebben daardoor veel hulp nodig bij het aanleren van vaardigheden om aan die ontwikkelingstaken te voldoen.

Doordat de jongeren op een andere manier informatie verwerken, de drie cognitieve theorieën: CC, EF en ToM (Frith, 2005), moet de informatie tijdens de thema avonden op een andere manier aangeboden worden. Vanuit de literatuur komt naar voren dat, bij het geven van thema avonden, gelet moet worden op: het bieden van structuur in ruimte, tijd en activiteiten; het maken van duidelijke regels en afspraken; individuele benadering, regie in handen houden; het verduidelijken van communicatie door visualisatie en het aangeven van samenhang en verbanden.

Door de jongeren deel uit te laten maken van het onderzoek en naar hun mening te vragen, wordt onderzocht hoe de thema avonden het beste kunnen aansluiten op de jongeren. Door dit bij hen te toetsen wordt rekening gehouden met de behoeften en wensen van de doelgroep. De thema avonden worden hen aangeboden, waardoor het van belang is ook naar hun mening te vragen. De volgende deelvragen zijn hierbij van belang:

- Wat zijn de verwachtingen van de jongeren van de Panberg m.b.t. de thema avonden?
- Waar liggen de interesses van de jongeren van de Panberg m.b.t. thema avonden?
- Aan welke informatie/training/voorlichting hebben de jongeren van de Panberg behoefte?
- Wat willen de jongeren van de Panberg leren van de thema avonden?
- Hoe moet een thema avond vormgegeven worden?
- Wat is belangrijk bij het geven van thema avonden volgens de jongeren van de Panberg? Waar moet op gelet worden?

Om de expertise vanuit het werkveld te gebruiken en te controleren of deze informatie overeenkomt met die uit de literatuur, zijn een aantal deelvragen opgesteld:

- Wat zijn de verwachtingen van de medewerkers van de Panberg m.b.t. de thema avonden?
- Welke ontwikkelingstaken behoeven extra aandacht bij de jongeren van de Panberg?
- Wat is belangrijk bij het geven van thema avonden aan de jongeren van de Panberg? Waar moet op gelet worden?
- Hoe kunnen de thema avonden aansluiten op de jongeren van de Panberg?

Na het analyseren van de gegevens wordt in de conclusie van dit hoofdstuk weergegeven wat de antwoorden zijn van de deelvragen.

Het doel van dit praktijkonderzoek is het antwoord krijgen op deze deelvragen, zodat de hoofdvraag: *'Hoe kunnen de thema avonden aansluiten op de jongeren van de Panberg, jongeren tussen de veertien en achttien jaar oud met ASS, om ze zo goed mogelijk te stimuleren in hun ontwikkeling'* kan worden beantwoord. Het is goed deze vraag te belichten vanuit de theorie en praktijk, zo komen verschillen en overeenkomsten naar voren die belangrijk zijn om een conclusie te trekken en antwoord te geven op de hoofdvraag. Dit heet triangulatie (Verhoeven, 2007).

3.2 Onderzoeksmethode

In deze paragraaf wordt verantwoord welke keuzes zijn gemaakt ten behoeve van het praktijkonderzoek. Naar voren komt hoe het onderzoek opgezet is, welke methoden worden gebruikt, welke onderzoeksinstrumenten worden gebruikt, wie de respondenten zijn en hoe deze zijn benaderd.

3.2.1 Methoden van onderzoek

In deze paragraaf komt de gekozen onderzoeksmethode naar voren. Dit praktijkonderzoek is een behoefte-onderzoek of gebruikersonderzoek. Vanuit Combinatie Jeugdzorg wordt gevraagd hoe de thema avonden het beste kunnen aansluiten bij de jongeren van de Panberg. Om aan te sluiten bij de behoeften van jongeren, moet eerst in beeld worden gebracht wat die behoeften zijn. Vanuit de literatuur komt naar voren dat jongeren met ASS behoefte hebben aan verduidelijking (Broerstra, 2007; de Bruin, 2004; Degrieck, 2007; Vermeulen, 2001). Om vanuit de jongeren zelf te weten te komen waar hun behoeften liggen, moet dit worden onderzocht.

Migchelbrink (2009) geeft de volgende twee omschrijvingen aan het begrip behoefte:

- een waardering of ervaring van gemis, tekort, nood, gebrek in/van de huidige situatie;
- een wilsuiting of aandrang ten aanzien van de toekomst om het gemis ongedaan te maken.

Combinatie Jeugdzorg heeft er behoefte aan te weten hoe de thema avonden kunnen aansluiten op de jongeren van de Panberg, jongeren met ASS, om hun ontwikkeling zo goed mogelijk te stimuleren. Waar hebben de jongeren behoefte aan? Wat hebben ze nodig om iets te leren, aan welke vorm van thema avond hebben ze behoefte? Alle deelvragen zijn bedoelt om de behoefte van de jongere te onderzoeken. Ook meningen van de medewerkers worden onderzocht, omdat zij ervaring hebben in het werkveld en hun expertise gebruikt kan worden om de behoefte van de jongeren te verduidelijken. Er zijn een aantal thema avonden binnen Combinatie Jeugdzorg. De vraag is hoe deze thema avonden aangepast moeten worden om aan te sluiten op jongeren met ASS en welke thema's nog ontwikkeld moeten worden. Doel is de organisatie inzicht te geven in de behoeften van de jongeren, zodat de thema avonden kunnen aansluiten. Er wordt onderzocht wat de gewenste situatie is met betrekking tot de thema avonden volgens de jongeren en de medewerkers van de Panberg.

Om te kunnen onderzoeken wat de behoeften van de jongeren van de Panberg zijn en hoe de thema avonden kunnen aansluiten is kwalitatief onderzoek nodig. Kwalitatief onderzoek is interpretatief van aard. *'Interpretatief betekent dat je op zoek bent naar interpretatie, de uitleg die personen aan een situatie geven.'* (Verhoeven, 2007, p. 27) Belangrijk bij kwalitatief onderzoek is dat de onderzoeker zich kan aanpassen aan de omstandigheden tijdens het onderzoek. Dat maakt de benadering open en flexibel. De beleving van de respondenten staat centraal, de onderzoeker speelt in op die beleving (Verhoeven, 2007).

Verhoeven (2007) beschrijft een aantal criteria waar kwalitatief onderzoek aan moet voldoen. Deze worden hier kort beschreven.

- *Onafhankelijkheid*: Het onderzoek moet onafhankelijk zijn van meningen en voorkeuren van betrokkenen. Ook de onderzoeker moet zoveel mogelijk objectief zijn. Dit kan niet altijd, aangezien een onderzoeker zelf ook een mening heeft en keuzes maakt in onderzoek. Daardoor is intersubjectief een veel gebruikt criterium onder onderzoekers: het onderzoek moet herhaalbaar zijn en tot dezelfde resultaten leiden wanneer het onderzoek opnieuw, op dezelfde wijze maar door een andere onderzoeker wordt uitgevoerd.
- *Toetsbaarheid van uitspraken*: Resultaten van het onderzoek moeten toetsbaar zijn, ze moeten waar te nemen zijn. Onderzoek moet weerlegbaar zijn, ideeën of verwachtingen moeten worden bevestigd of weerlegd.

- *Generaliseerbaar*: Met de resultaten van het onderzoek wordt over een zo groot mogelijke groep personen uitspraak gedaan. Het domein van het onderzoek moet zo groot mogelijk worden gemaakt en het informatiegehalte hoog.

- *Praktische criteria*: Het onderzoek moet efficiënt zijn: de resultaten moeten in verhouding staan met de kosten die eventueel gemaakt worden en het tijdspad moet duidelijk zijn. Bruikbaarheid is een van de meest belangrijkste criteria van het onderzoek. De resultaten van het onderzoek moeten tot iets leiden en moeten bruikbaar zijn. Hieronder zal dit verder worden toegelicht.

Het is belangrijk om weer te geven hoe kwaliteit van onderzoek beoordeeld wordt.

Verhoeven (2007) noemt hierbij drie begrippen: betrouwbaarheid, validiteit en bruikbaarheid. Tijdens het onderzoek kunnen toevallige fouten worden gemaakt. Er moet nagegaan worden of het onderzoek niet op toeval berust, maar herhaalbaar is. Is het onderzoek herhaalbaar en leidt het dan tot dezelfde resultaten, dan is het onderzoek betrouwbaar. In dit onderzoek zijn een aantal manieren gebruikt om de betrouwbaarheid van het onderzoek te verhogen, zoals:

- Grotere steekproef: hoe meer respondenten er gebruikt worden hoe nauwkeuriger er uitspraak gedaan kan worden. In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van alle medewerkers van Team Panberg (op één na), de behandelcoördinator van Lunar en alle jongeren van de Panberg. Om het onderzoek een objectieve kijk mee te geven, wordt een behandelcoördinator van buiten de Panberg geïnterviewd.
- Triangulatie: hiermee wordt bedoeld dat de onderzoeker meer dan één data-verzamelmethode gebruikt. Er wordt een literatuur- en praktijkonderzoek gedaan. De betrouwbaarheid wordt verhoogd doordat er gecontroleerd wordt of de resultaten kloppen als een andere dataverzamelmethode gebruikt wordt.
- Peer examination: de resultaten worden nagelezen door een collega-onderzoeker.
- Rapportage en verantwoording: tijdens het uitvoeren van het praktijkonderzoek is een logboek bijgehouden, waarin alle belangrijke keuzes en handelingen beschreven staat. Zo zijn deze goed te verantwoorden.

Nadat na gegaan is of het onderzoek betrouwbaar is, moet worden gecontroleerd of het onderzoek vrij is van toevallige fouten. Er wordt gekeken naar het waarheidsgehalte van het onderzoek. Volgens Verhoeven (2007) zijn de twee belangrijkste vormen van validiteit de geldigheid van het meetinstrument en van de onderzoeksgroep. De steekproef van het onderzoek beslaat alle jongeren en (op een na) alle medewerkers van de Panberg. Zo wordt een compleet beeld gegeven van de behoeften en meningen van de onderzoeksgroep. Er is gebruik gemaakt van een topiclijst, die gemaakt is op de onderwerpen vanuit de deelvragen van het praktijkonderzoek.

De belangrijkste criteria van onderzoek is dat het bruikbaar is (Verhoeven, 2007).

Onderzoeksresultaten kunnen worden gebruikt. Wat er uiteindelijk concreet mee gedaan wordt, kan pas worden gezien wanneer er conclusies en aanbevelingen zijn getrokken. De opdrachtgever kan het gebruiken, al is het maar om inzicht te krijgen in de mening van de jongeren. Team Panberg kan het onderzoek gebruiken om inzicht te krijgen in de behoeften van de jongeren en om hun eigen meningen weergegeven te zien. Hierdoor wordt inzicht gegeven in waar de behoeften liggen en wat volgens de experts in het werkveld nodig is om de thema avonden aan te laten sluiten op de jongeren.

3.2.2 Onderzoeksinstrumenten

Om de behoeften van de jongeren te onderzoeken wordt in dit onderzoek gebruik gemaakt van het open interview. Tijdens een interview staat de beleving van de geïnterviewde centraal.

Volgens Verhoeven (2007) kan een open interview drie verschillende vormen hebben:

- ongestructureerde interview of diepte interview: de onderzoeker werkt met een hoofdvraag en een aantal topics. Afhankelijk van de respondent verloopt ieder interview anders.
- halfgestructureerde interview: de onderzoeker gebruikt een vragenlijst of een topiclijst. Er is alle ruimte voor de inbreng van de respondent, de onderzoeker stelt zich flexibel en open op en speelt in op de situatie.
- gestructureerde interview: de onderzoeker neemt mondeling een vragenlijst af met open en gesloten vragen.

Voor dit praktijkonderzoek is gekozen voor een halfgestructureerd interview. Er wordt gebruik gemaakt van een topiclijst en tijdens het interview worden open vragen gesteld. Als onderzoeker moet je dan inspelen op de antwoorden die de respondent geeft en daarop doorvragen en verdiepende andere open vragen stellen. Als onderzoeker heb je de regie van het interview in handen, de respondent is echter vrij om te antwoorden wat hij wil. De behoefte en meningen van de respondenten worden in dit onderzoek onderzocht, waardoor het van belang is de respondent de ruimte te geven om te antwoorden wat hij wil. Gekozen is niet voor het ongestructureerde interview, omdat dit voor de jongeren teveel ruimte biedt. Zoals al blijkt uit het literatuuronderzoek hebben jongeren met ASS structuur nodig (Broerstra, 2007) en daarom is gekozen om een en ander in het interview af te bakenen, door gebruik te maken van topics. Ook voor het interview met de medewerkers is gebruik gemaakt van een topiclijst. Er is gekozen voor een topiclijst om een duidelijk interview uit te voeren. Topics zijn onderwerpen vanuit het literatuuronderzoek die gebruikt kunnen worden tijdens een open interview (Boeije, 2005). Met de topics is geprobeerd om een duidelijk beeld te krijgen vanuit de praktijk. Dit om te kunnen vergelijken met de literatuur: triangulatie. Volgens Baarda (2000) zijn er bepaalde criteria verbonden aan het structureren van een topiclijst. Deze wordt gebruikt bij een half gestructureerd interview en is een lijst met onderwerpen die tijdens het interview ter sprake moeten komen. De topiclijst vormt de basis van het interview. Er zijn topics gemaakt vanuit de deelvragen van het praktijkonderzoek. Zo worden de onderwerpen besproken die antwoord geven op de deelvragen. Alle interviews zijn uitgeschreven en daarna gecodeerd.

3.2.3 Respondenten / Onderzoekseenheden

Individen kunnen in verschillende functies als onderzoekseenheden worden aangesproken: als persoon zelf, om gegevens over hemzelf, zijn ideeën, opvattingen en dergelijke te krijgen. Ook kan een individu worden aangesproken als een persoon met kennis/gegevens over andere personen of zaken buiten hemzelf. Dan wordt gesproken over informant, sleutelfiguur of deskundige (Migchelbrink, 2009).

Degene die de thema avonden gaan gebruiken zijn de medewerkers van de Panberg en de jongeren, zij zijn dan ook de respondenten. Voor dit onderzoek zijn individuen gebruikt, die bij een groep horen. De jongeren van de Panberg zijn allemaal geïnterviewd, en zoveel mogelijk medewerkers van de Panberg zijn geïnterviewd. Deze twee groepen respondenten zijn samen de onderzoekseenheden. Van buiten de Panberg wordt de behandelcoördinator van Lunar geïnterviewd, de behandelgroep binnen Combinatie Jeugdzorg voor jongeren tussen de twaalf en veertien jaar met ASS. Er is gekozen om haar te interviewen omdat zij veel praktijkervaring heeft met jongeren met ASS en theoretisch goed onderbouwd is. Iemand buiten de Panberg heeft wellicht een bredere kijk op de doelgroep, kent de jongeren niet persoonlijk en kan dus meer objectief zijn. Via email heb ik haar benaderd en we hebben een datum gesteld om het interview te laten plaatsvinden. De onderzoeksresultaten vanuit dat interview, zijn verwerkt bij de onderzoeksresultaten van de medewerkers van de Panberg. Dit omdat dit overzichtelijker is en omdat dezelfde topiclijst is gebruikt.

3.2.3.1 Jongeren

Er is gekozen om alle jongeren van de Panberg te interviewen. Zo wordt een compleet beeld verkregen van de behoeften en meningen van de doelgroep. Er worden acht jongeren op de

Panberg behandeld. Tijdens het huisoverleg na het eten, heb ik benoemd dat ik voor mijn onderzoek interview wilde afnemen met de jongeren. Ik heb met ieder van hem individueel een datum en tijd afgesproken om de interviews af te nemen.

Het afnemen van de interviews is mondeling en individueel gedaan. De jongeren zijn elk apart geïnterviewd in de vergaderruimte, om ze zo min mogelijk bloot te stellen aan prikkels. Jongeren met ASS vangen vaak meer prikkels op dan anderen. Ze hebben moeite met het buitensluiten van onrelevante prikkels en het tot een geheel brengen van die prikkels (Vermeulen, 2001). Om te voorkomen dat de jongeren afgeleid worden en zich op het interview kunnen concentreren, is er gekozen voor een prikkelarme ruimte. Tijdens de interviews is gebruik gemaakt van duidelijke en concrete taal en wordt telkens afgecheckt of de jongeren de vraagstelling hebben begrepen. Tijdens het interview zijn de antwoorden van de jongeren opgeschreven. Er is geen gebruik gemaakt van een audio recorder, omdat dat toestemming vereist is van ouders. Namen van jongeren worden niet genoemd, vanwege de privacy.

Demografische gegevens jongeren Panberg

Geslacht	Leeftijd	Behandelperiode Panberg
Jongen	14	6 maanden
Jongen	15	1,5 maand
Jongen	16	5 maanden
Jongen	16	10 maanden
Jongen	17	1 jaar
Jongen	17	1,5 jaar
Jongen	17	2 jaar
Meisje	17	9 maanden

3.2.3.2 Medewerkers

De bedoeling was om alle medewerkers van de Panberg te mondeling te interviewen. Dit is niet gelukt. Een medewerker was afwezig in de periode van het onderzoek. Een interview is schriftelijk afgenomen, door een opgestelde vragenlijst (zie bijlage 1A). Dit omdat er geen tijd meer was voor een mondeling interview. In een periode van een maand zijn de medewerkers individueel geïnterviewd. Er is gebruik gemaakt van een audio recorder, waarna de interviews zijn uitgeschreven. Namen van medewerkers worden niet genoemd, vanwege de privacy. De behandelcoördinator van Lunar heeft geen toestemming gegeven om haar gegevens te gebruiken in het onderzoek, vandaar dat alleen haar functie is benoemd.

Demografische gegevens medewerkers Panberg

Geslacht	Leeftijd	Opleiding	Functie	Periode werkzaam Panberg
Vrouw	28	Pedagogiek	Pedagogisch medewerker B	6 jaar
Vrouw	26	SPH	Pedagogisch medewerker B	6 jaar
Vrouw	46	MEAO	Gastvrouw en assistent pedagogisch medewerker B	10 jaar
Vrouw	28	SHP	Pedagogisch medewerker A	7 jaar
Man	26	SCW	Pedagogische medewerker B	4 jaar
Man	53	SPH	Pedagogisch medewerker B	3 jaar
Vrouw	-	Twee universitaire opleidingen	Behandelcoördinator	behandelcoördinator Lunar

3.3 Data analyse en bevindingen

In de voorgaande paragrafen is de opzet en uitvoering van dit praktijkonderzoek uitvoerig beschreven. In dit gedeelte wordt de manier van analyseren beschreven en de bevindingen en resultaten van de interviews.

Bij kwalitatief onderzoek gaat het niet om het verzamelen van cijfers, maar om kwalitatieve informatie over een bepaald onderzoek te verzamelen. Bij dit onderzoek is getracht de behoeften van de jongeren te onderzoeken en is gebruik gemaakt van de expertise uit het werkveld door de medewerkers te bevragen op hun mening.

Het voeren van de interviews is individueel gebeurd en de interviews zijn allemaal uitgeschreven, al dan niet vanaf de audio recorder. Boeije (2005) geeft aan dat doordat de interviews zijn uitgewerkt de gegevens kunnen worden geanalyseerd. Hierna zijn de interviews gecodeerd.

3.3.1 Codering

Bij het analyseren van de gegevens is gebruik gemaakt van codering: open coderen, axiaal coderen en selectief coderen. Boeije (2005) beschrijft dat door codering veel onbruikbare gegevens achterwege gelaten worden en duidelijk wordt wat er binnen dit onderzoek wel bruikbaar en dus van belang is.

Boeije (2005) geeft op een overzichtelijke manier weer hoe een onderzoek geanalyseerd kan worden. Daarom is gekozen om haar manier van analyseren te gebruiken.

De volgende punten zijn aan de orde:

- De interviews zijn uitgetypt en uitgewerkt
- De tekst is een aantal keer goed gelezen en er is gekeken welke fragmenten relevant zijn
- Daarna is gekeken welk fragment betekenisvol is voor het onderzoek
- Elk bruikbaar fragment heeft een code gekregen, vergelijkbare codes zijn samengevoegd.

De gegevens vanuit de interviews zijn verwerkt in een codeboom, welke te vinden zijn in de bijlage van dit onderzoek. De relevante gegevens uit de interviews zijn opgedeeld in fragmenten, welke in de codeboom zijn beschreven. Volgens Boeije (2005) worden gegevens inzichtelijk door het open coderen. Na het open coderen, is er axiaal gecodeerd. Axiaal coderen is het groeperen van de open codes. Er wordt nagegaan welke elementen deel uitmaken van de codegroep en hoe ze zijn gerelateerd. Hier wordt duidelijk wat wel en minder belangrijk is binnen het onderzoek. De laatste stap van het coderen is selectief coderen. Bij deze stap wordt verdere structuur gebracht in de hoofd- en subcodes. Het is belangrijk om de probleemstelling in de gaten te houden en ervoor te zorgen dat de gegevens zinvol worden geformuleerd.

Hier worden kort de codes die gebruikt zijn toegelicht en verantwoord:

Verwachting: De jongeren en de medewerkers wordt naar hun verwachting gevraagd. De verwachting van de jongeren is belangrijk om daarop in te kunnen spelen. De thema avonden hoeven uiteindelijk niet aan de verwachtingen te voldoen die ze nu hebben, maar wat de medewerkers van de jongeren verwachten bij de thema avonden moet wel duidelijk worden. De verwachting van de medewerkers wordt gevraagd omdat goed is om te weten wat zij in hun hoofd hebben van de thema avonden. Zelf kennen zij ook de thema avonden niet. Goed is dus om in kaart te hebben gebracht wat ze hiervan verwachten.

Uiteindelijke verwachting: Met de uiteindelijke verwachting wordt bedoeld dat de jongere aan het einde van het interview nogmaals wordt gevraagd naar hun verwachting. Aan het einde

van het interview hebben ze meer informatie gekregen over de thema avonden en is hierover gesproken. Hierdoor hebben de jongeren de kans om hun verwachtingen bij te stellen. Jongeren met ASS hebben beperkingen in de verbeelding (Frith, 1989, 2005; Verhulst, 2003), waardoor ze zich moeilijk kunnen voorstellen wat iets is als ze het niet kennen.

Interesse jongeren: De interesse van de jongeren met betrekking tot de thema avonden wordt gevraagd. Verwacht wordt dat jongeren hun eigen interessegebied noemen. Het is belangrijk om te vragen wat de interesses zijn, omdat naar meningen gevraagd wordt van de jongeren. Er moet aangesloten worden op de jongeren, en dit kan onder andere door aan te sluiten op hun interesses.

Verschillende onderwerpen: Met deze code wordt gevraagd aan jongeren welke verschillende onderwerpen zij naar voren willen laten komen bij de thema avonden en over welke onderwerpen zij informatie willen. Goed om te weten over welke onderwerpen de jongeren meer informatie willen. Dit kan meegenomen worden in de keuze van een thema avond.

Leren: Deze code betekent dat er gevraagd wordt naar wat de jongeren willen leren van de thema avonden. Willen ze wel iets leren en zo ja, wat dan? Belangrijk om hier als team Panberg op in te spelen.

Ontwikkelingstaken jongeren: Aan de medewerkers is gevraagd met welke ontwikkelingstaken jongeren moeite hebben. Vanuit de literatuur is naar voren gekomen dat jongeren met ASS moeite hebben met alle ontwikkelingstaken (Slot, 1994; Wing, 2003) maar dat dit heel individueel is in welke mate (Verhulst, 2003). Goed is om te onderzoeken wat de medewerkers hiervan vinden en wat zij in de praktijk tegenkomen.

Waar moeite mee: Een aantal medewerkers wisten de ontwikkelingstaken niet te benoemen, waardoor door is gevraagd naar waar de jongeren moeite mee hebben. Wat komen de medewerkers in de praktijk tegen waar de jongeren moeite mee hebben? Goed is om dit te bekijken om de thema avonden goed te laten aansluiten op de ontwikkeling van de jongeren.

Behoeften jongeren: Aan welke informatie hebben de jongeren volgens de medewerkers behoefte? Hier wordt gebruik gemaakt van het expertise van de medewerkers om zo te bepalen aan welke informatie/voorlichting/ training de jongeren van de Panberg behoefte hebben.

Thema avonden CJ: Er zijn binnen Combinatie Jeugdzorg een negental thema avonden. Veel van de medewerkers van de Panberg hebben geen idee welke thema avonden er zijn. Welke van de bestaande thema avonden sluiten aan op de jongeren van de Panberg. De meeste onderwerpen zouden wel aansluiten, alleen de aanpak zal anders moeten.

Belangrijk: Wat vinden de jongeren belangrijk bij het geven van de thema avonden? Waar moet groepsleiding op letten? Deze vragen staan centraal bij deze code. Om van de jongeren te weten wat zij belangrijk vinden bij een thema avond. Hier kunnen de medewerkers dan vervolgens rekening mee houden.

Ook hoort bij deze code wat de medewerkers belangrijk vinden bij het geven van een thema avond. Waar moet opgelet worden? Vanuit de theorie komen hier veel dingen naar voren, zoals de drie cognitieve theorieën (Frith, 1989, 2005), structuur in ruimte, tijd en activiteit

(Broerstra, 2007) en het visueel ondersteunen van de communicatie (Vermeulen, 2001). Deze code is bedoeld om te onderzoeken of deze dingen ook terugkomen in de praktijk.

Vormgeving: Belangrijk is om te vragen aan de jongeren hoe zij vinden dat een thema avond vormgegeven moet worden. Wat vinden ze belangrijk als ze informatie krijgen, hoe moet er gepresenteerd worden? Deze vragen worden bij deze code gesteld. Vanuit de literatuur komen veel dingen over de vormgeving naar voren zoals: prikkelarme ruimte, visualisering en duidelijk zijn (Broerstra, 2007; Vermeulen, 2001). Om te kijken of de jongeren deze dingen zelf ook zouden benoemen, is deze code opgesteld.

Frequentie: Onderzocht is welke frequentie een thema avond moet hebben volgens de jongeren en de medewerkers, om te bepalen hoe vaak een thema avond gegeven moet worden.

Duur: Onderzocht is hoe lang een thema avond moet duren volgens de jongeren en de medewerkers, om te bepalen hoe lang een thema avond per keer mag/moet duren.

Wie: Gevraagd is aan de jongeren en aan de medewerkers wie de thema avonden moet geven. Moet dit groepsleiding zijn of iemand van buiten de Panberg. Iemand met kennis over het onderwerp of iemand die de doelgroep kent? Deze vragen zijn gesteld bij deze code.

Aansluiten: Deze code komt heel dichtbij de hoofdvraag. Hoe kunnen de thema avonden aansluiten? Dit is meer een samenvat vraag van het interview. Het verschil met de hoofdvraag is dat er niet specifiek gevraagd wordt naar het stimuleren van de ontwikkeling. Hoe vinden de medewerkers dat de thema avonden kunnen aansluiten bij de jongeren, waar moeten ze dan op letten en rekening mee houden? Vanuit de literatuur komen een aantal zaken naar voren. Individuele benadering, om aan de sluiten op beleving, problematiek, spanningsboog en niveau (Broerstra, 2007). Ook de codes wat belangrijk is bij het geven van thema avonden en de vormgeving sluiten bij deze code aan.

3.3.2 Kwaliteit resultaten

De resultaten zijn redelijk betrouwbaar (Verhoeven, 2007). Er wordt gebruik gemaakt van een grote steekproef: alle medewerkers (op één na) van de Panberg zijn geïnterviewd, alle jongeren van de Panberg zijn geïnterviewd en om de objectiviteit te vergroten is de behandelcoördinator van Lunar geïnterviewd. Iemand van buiten de Panberg, met veel kennis en ervaring met jongeren met ASS, en kent de jongeren van de Panberg niet persoonlijk. Dit maakt dat ze antwoorden heeft gegeven die enkel gerelateerd zijn aan ASS. De antwoorden van de medewerkers van de Panberg zijn ook gerelateerd aan ASS, echter deze hebben een meer subjectieve kijk omdat ze de jongeren kennen. Er wordt dan ook gevraagd naar meningen vanuit het werkveld, zij hebben ervaring met jongeren met ASS en weten het beste hoe je aan kan sluiten bij deze jongeren.

Het onderzoek is valide. Het meetinstrument is geldig: er is een topiclijst gemaakt, die als basis is gebruikt voor het open interview. De interviews worden uitgeschreven, de helft wordt eerst op audio recorder opgenomen, waarna een codeboom (Boeije, 2005) is gemaakt. Deze is te vinden in bijlage 2C en 2D, samen met de topiclijst in bijlage 2A en 2B. De steekproef die is gebruikt is de populatie: op één na zijn alle medewerkers van de Panberg geïnterviewd, waarvan één schriftelijk. Ook zijn alle jongeren geïnterviewd, dit maakt dat er een hoge populatievaliditeit (Verhoeven, 2007) is.

De belangrijkste criteria van onderzoek is dat het bruikbaar (Verhoeven, 2007) is. Combinatie Jeugdzorg moet de onderzoeksresultaten kunnen gebruiken. Er wordt gevraagd naar de mening van de jongeren van de Panberg, waardoor voor de organisatie inzichtelijk wordt

gemaakt waar de behoeften van de jongeren liggen, wat zij verwachten van de thema avonden en waar op gelet moet worden bij een thema avond. Daarnaast worden de medewerkers bevestigd op hun mening, wat zij denken dat de behoefte is van de jongeren en hoe een thema avond kan aansluiten bij de jongeren. Hieruit komen bruikbare resultaten, waaruit uiteindelijk samen met het de resultaten van het literatuuronderzoek een conclusie wordt getrokken en aanbevelingen worden gedaan. Deze aanbevelingen zijn bruikbaar voor de Panberg.

3.4 Conclusies praktijkonderzoek

Deze paragraaf geeft antwoord op de verschillende deelvragen van het praktijkonderzoek.

3.4.1 Jongeren

Wat zijn de verwachtingen van de jongeren van de Panberg m.b.t. de thema avonden?

Deze vraag is de jongeren gesteld aan het begin van het interview en aan het einde van het interview. Dit omdat het een wezenlijk verschil kan zijn. De meeste jongeren wisten niet wat een thema avond was en konden zich er dus niets bij voorstellen. Dit komt onder andere door hun beperkingen in de verbeelding (Frith, 1989, 2005; Verhulst, 2003). Sommige jongeren verwachten onderwerpen die passend zijn op de doelgroep. Twee jongeren verwachten dat er dingen worden ondernomen. Aan het einde van het interview hadden twee jongeren nog geen verwachtingen bij de thema avonden. Twee jongeren verwachten dat dezelfde thema's worden gebruikt als op andere groepen en twee van de jongeren verwachten dat de thema avonden leuk worden. Twee van de acht jongeren verwacht een chaos tijdens de eerste thema avond, waardoor ze het als negatief gaan ervaren en niet meer gemotiveerd zijn. Twee jongeren geven aan dat ze verwachten dat de groep op voorhand niet gemotiveerd is. Zoals Vermeulen & Degrieck (2007) al beschrijven is de beste manier om jongeren met ASS te motiveren hen succeservaringen laten opdoen. Hier komt dus uit naar voren dat het belangrijk is om de eerste thema avond een succes te laten worden, zodat de jongeren het als positief ervaren en meer gemotiveerd zijn voor de volgende thema avond.

Waar liggen de interesses van de jongeren van de Panberg m.b.t. de thema avonden?

Een aantal jongeren zou graag dingen buiten de groep willen ondernemen tijdens de thema avonden. Eén jongeren wil juist geen dingen gaan doen, maar alleen informatie en uitleg over bepaalde onderwerpen krijgen. Drie jongeren geven aan dat ze het leuk zouden vinden om spelletjes te doen met de groep tijdens een thema avond. Twee jongeren willen graag leren koken. Een jongere geeft aan dat hij het leuk zou vinden om een 'scrapbook' bij te houden. Een map met foto's, aantekeningen en andere relevante zaken rondom de thema avonden. Deze jongere heeft thema avonden gehad op zijn vorige behandelgroep. Alle jongeren geven aan dat ze meer willen weten of iets willen doen wat binnen hun eigen interessegebied ligt. Volgens Horwitz, Ketelaars & van Lammeren (2004) zou dit te verklaren zijn omdat jongeren met ASS zich rigide vasthouden aan hun eigen interesses en gedragingen. Ze hebben moeite met veranderingen in hun dagelijkse routine. Het kiezen van een thema dat betrekking heeft op hun eigen interessegebied is dan ook een logische keuze voor jongeren met ASS.

Aan welke informatie/training/voorlichting hebben de jongeren van de Panberg behoefte en wat willen ze leren van de thema avonden?

Vijf van de acht jongeren geven aan dat ze behoefte hebben aan ASS gerelateerde thema's. Zo geven er twee aan dat ze meer willen weten over de kenmerken van ASS. Drie jongeren geven aan dat ze behoefte hebben aan informatie/training over communicatie en het leren inschatten van sociale situaties. Verder geven drie jongeren aan dat ze behoefte hebben om te leren omgaan met geld. Een jongere heeft behoefte aan informatie over soa's. De meeste jongeren willen leren omgaan met anderen en inschatten van sociale situaties. Ook willen zij

zelfstandiger worden door te leren koken en om te leren gaan met geld. Vier jongeren geven aan dat ze meer willen leren over hun eigen interessegebied. Zoals hierboven staat beschreven houden jongeren met ASS zit rigide vast aan hun eigen interesses en gedragingen (Horwitz, Ketelaars & van Lammeren, 2004).

Wat is belangrijk bij het geven van thema avonden aan de jongeren van de Panberg?

De meeste jongeren geven aan dat ze het belangrijk vinden dat iedereen serieus mee doet, elkaar respecteert en naar elkaar luistert. Wat vooral naar voren komt is dat de jongeren vragen om duidelijkheid. De thema avond moet duidelijk zijn en er moet beknopte informatie worden verteld. Twee van de jongeren geven aan dat groepsleiding moet letten op hoe de groep erbij zit (sfeer) en bij elke jongere individueel moet aansluiten op hun niveau. Twee jongeren geven aan dat ze het belangrijk vinden om de thema avonden niet te verplichten. Vijf jongeren geven aan dat ze behoefte hebben aan visuele ondersteuning, d.m.v. plaatjes, filmpjes, flap-over, dia's of het hebben van een kladblok om aantekeningen te maken. Dat visuele ondersteuning belangrijk is bij jongeren met ASS zeggen ook Vermeulen (2001) en Broerstra (2007). Door gesproken communicatie of informatieverstrekking te verduidelijken voor jongeren met ASS moet gebruik gemaakt worden van visualisatie. De jongere kan de informatie op die manier beter in zich opnemen, onder andere doordat hij hiervoor meer tijd krijgt en het een plekje kan geven (Vermeulen, 2001).

Interactief en afwisseling vinden de meeste jongeren ook belangrijk, presenteren en discussiëren en niet alleen maar luisteren. Eén van de jongeren geeft aan dat de jongeren door te discussiëren ook van elkaar kunnen leren.

Frequentie: twee jongeren geven aan dat ze 1x per week een goede frequentie vinden, vier jongeren vinden 1x in de twee weken een goede frequentie en twee jongeren hebben hierover geen mening.

Duur: zes jongeren geven aan dat een thema avond maximaal een uur mag duren, een jongere zegt dat het ook wel iets langer kan, tot 1,5 uur. Een van de jongere heeft geen mening.

Wie moet de thema avond geven: vijf jongeren geven aan dat ze het prettig vinden als het iemand van de groepsleiding is die de thema avond geeft omdat deze de jongeren kent, beter kan inspelen op sfeer en individuele jongeren. Vier jongeren zeggen dat iemand die het meeste over het onderwerp weet de thema avond moet geven, dit mag iemand extern zijn. Een jongere vindt het belangrijk dat die persoon aardig is, een ander vindt het belangrijk als die persoon niet verlegen is.

3.4.2 Medewerkers

Wat zijn de verwachtingen van de medewerkers van de Panberg m.b.t. de thema avonden?

De meeste medewerkers verwachten dat de thema avonden aansluiten op de jongeren omdat er rekening wordt gehouden met hun beleving, onderwerpen aan bod komen die bij ze aansluiten en door ze te enthousiastmeren. De meeste medewerkers verwachten duidelijkheid van de thema avonden. Er moet duidelijk worden wat de groepsleiding verwacht van de jongeren, duidelijke doelen, helder traject en planning een goede voorbereiding, structuur en het moet van te voren duidelijk zijn of het wel of niet verplicht wordt. Een aantal medewerkers geven aan dat ze afwisseling verwachten tussen educatief en ontspanning. Een medewerker verwacht dat er onderwerpen worden gedaan die de groepsleiding nodig vinden. Drie medewerkers geven aan dat ze in het begin weerstand verwachten. *'Vooral de eerste keer zal het veel weerstand oproepen, het is iets nieuws, een verandering in hun structuur. Daarom moeten we zorgen dat we heel goed voorbereid zijn en het een positieve ervaring maken voor de jongeren.'* (Medewerker Panberg) Het belang van een positieve ervaring komt ook terug uit de literatuur. Vermeulen & Degrieck (2008) benoemen dat succeservaringen de beste manier is motivatie te vergroten.

Welke ontwikkelingstaken behoeven extra aandacht bij de jongeren van de Panberg? Waar hebben de jongeren moeite mee?

Alle ontwikkelingstaken van Slot (1994) worden benoemd door de medewerkers. Degene die het meeste genoemd worden zijn: gezondheid en uiterlijk, sociale contacten en vriendschappen en het omgaan met onderwijs en werk. De jongeren van de Panberg hebben veel moeite met persoonlijke hygiëne. Dit kan veel verschillende oorzaken hebben. Participeren in onderwijs en werk vinden ze ook lastig, volgens drie van de medewerkers. Sociale contacten en vriendschappen wordt benoemd door vier medewerkers. Niet elke medewerker was op de hoogte van de ontwikkelingstaken van Slot (1994), waardoor is doorgevraagd op waar de jongeren moeite mee hebben. Volgens de medewerkers is dit de zelfredzaamheid: wonen, werken, persoonlijke verzorging en invullen vrije tijd. Sociale contacten wordt benoemd door zes van de zeven medewerkers. Volgens de medewerkers hebben de jongeren geen zicht op ASS en waar het precies bij elke jongere zit en wat wel of geen ASS is. De behandelcoördinator geeft aan dat ze vooral moeite hebben met de wederkerigheid, plannen en ordenen en het inleven in anderen. Zij noemt hierbij de drie cognitieve theorieën die al naar voren komen in het literatuuronderzoek: CC, EF en ToM (Frith, 2005). Twee medewerkers benoemen dat het heel individueel is waar jongeren moeite mee hebben. Verhulst (2003) benoemt dat het spectrum betekent dat symptomen zich bij elk individu anders kan ontwikkelen. Wat de medewerkers benoemen komt dus ook naar voren uit het literatuuronderzoek.

Aan welke informatie/training voorlichting hebben de jongeren van de Panberg behoefte? Welke thema avonden zijn er binnen CJ die aansluiten?

Veel medewerkers kennen geen thema avonden binnen Combinatie Jeugdzorg, een aantal kennen er maar een of twee van horen zeggen. De bestaande thema avond van binnen Combinatie Jeugdzorg die worden benoemd zijn: sport en ontspanning, financiën, drugs en alcohol, internet en seksuele voorlichting. Wel wordt door elke medewerker benoemd dat de thema avond moet aansluiten op de doelgroep. De aanpak van de thema avond moet aangepast worden en de medewerkers van de Panberg moeten meer duidelijkheid bieden. Psycho educatie wordt genoemd door vier medewerkers. *'De jongeren weten niet waar hun ASS zit, dit zou je individueel kunnen doen, maar ook in groepsverband. Je zou bijvoorbeeld kunnen bespreken wat van iemand wel ASS is en wat niet.'* (Medewerkers Panberg en behandelcoördinator)

Door vijf van de medewerkers wordt seksuele voorlichting benoemd. Ze geven wel aan dat dit heel basaal ingezet moet worden en echt moet beginnen bij bijvoorbeeld aanraken, wat is normaal en wat niet. Verder wordt persoonlijke verzorging genoemd, invullen van vrije tijd en het omgaan met geld.

Wat is belangrijk bij het geven van thema avonden aan jongeren van de Panberg?

De medewerkers geven aan dat duidelijkheid en voorspelbaarheid een belangrijk aspect is bij het geven van thema avonden aan jongeren met ASS. Ze noemen verschillende voorbeelden om deze duidelijkheid en voorspelbaarheid te bieden: eerst voor jezelf goed duidelijk hebben wat je wilt vertellen, jezelf goed voorbereiden, planning maken, voorstructureren door op tijd aangeven onderwerp en tijd, het maken en je houden aan afspraken en regels, duidelijke woordkeuze en taalgebruik, checken of jongeren het hebben begrepen. Vanuit de literatuur komt naar voren dat structuur geboden moet worden in ruimte, tijd en activiteiten (Broerstra, 2007).

Voorwaarde om jongeren met ASS iets te leren zijn duidelijkheid en voorspelbaarheid (de Bruin, 2004).

Er worden nog meer dingen genoemd die belangrijk zijn: humor, afwisseling tussen informatief en ontspanning en tussen luisteren en doen. Dingen vanuit de jongeren zelf laten komen, waar willen ze het over hebben binnen dit onderwerp, wil ik iets leren en wat dan. *'De jongeren moeten gemotiveerd worden, zijn ze niet gemotiveerd, dat is dan alsnog motivatie. Probeer uit te zoeken waar de motivatie zit.'* (behandelcoördinator Lunar). Een paar medewerkers geven aan dat het belangrijk is de regie te houden, andere geven aan dat ze een prikkelarme ruimte belangrijk vinden. Vermeulen (2001) geeft dit ook aan. Jongeren met ASS hebben moeite met het buitensluiten van onrelevante prikkels.

Wat door de meeste medewerkers wordt benoemd is dat de jongeren individueel benaderd moeten worden. In groepsverband aansluiten op de belevingswereld en het niveau van de individuele jongere. Vanuit de literatuur komt naar voren dat Broerstra (2007) aangeeft dat je met een individuele benadering in groepsverband, zo goed mogelijk kunt aansluiten bij de problematiek en het niveau van de jongere.

De meeste medewerkers zouden de thema avonden verplicht stellen, twee medewerkers vinden dat het iets moet zijn vanuit de jongeren en dat het niet verplicht moet worden. Vanuit de literatuur komt naar voren dat jongeren met ASS moeite hebben met het maken van keuzes (Vermeulen & Degrieck, 2007). Ze kunnen hierdoor besluiteloos worden. Ook kunnen ze door hun beperkte verbeelding moeilijk inschatten welke keuze ze moeten maken (Frith, 1989, 2005; Verhulst, 2003; Vermeulen & Degrieck, 2007).

Twee medewerkers geven aan dat het goed is om te evalueren na de thema avond. Vooral na de eerste avond. *'Zo kunnen we zien wat we nog kunnen verbeteren en weten we wat de jongeren er van vinden.'* (medewerkers Panberg) Een aantal medewerkers zeggen over een thema avond: *'Gewoon doen, laten ervaren, dan gaat het echt wel leven.'* (medewerkers Panberg) Over de vormgeving van de thema avonden zeggen alle medewerkers dat de informatie ondersteund moet worden door visualisatie. Dit wordt ook benoemd door Vermeulen (2001). De informatie kunnen ze op die manier beter onthouden en ze krijgen meer tijd om het te verwerken, gesproken taal is namelijk erg vluchtig (Vermeulen, 2001).

Vijf van de zeven medewerkers geven aan dat een duidelijk kader, planning, afbakening en afspraken en regels stellen belangrijk zijn voor een thema avond. Broerstra (2007) stelt dat het maken van duidelijke afspraken en regels belangrijk is. Deze moeten volgens hem geformuleerd worden in termen van gewenst gedrag. Zo weet de jongere wat groepsleiding van hem verwacht. Een medewerker zegt dat materiaal gebruikt moet worden voor een leeftijdsgroep lager. Twee medewerkers geven aan dat de thema avond in een prikkelarme ruimte gegeven moet worden. Dit om ze zo min mogelijk af te leiden (Vermeulen, 2001).

De meningen over de frequentie van de thema avonden lopen uiteen. Een keer in de week vinden ze allemaal teveel. Twee geven aan dat om de week een thema avond kan, mits afgewisseld educatief en ontspannend. Er wordt nog genoemd: 1x per maand, 1x per maand een thema (van meerdere avonden) en twee medewerkers benoemen dat het belangrijk is om te kijken hoe de groep erbij zit. Heb je een rustige periode op de groep en is de sfeer goed, dan kun je waarschijnlijk meer thema avonden geven.

De medewerkers geven allemaal aan dat een thema avond niet langer mag duren dan een uur. Ook moet er goed gelet worden op de spanningsboog van elke jongere. *'Je kunt als groepsleiding wel aanvoelen of ze zich nog kunnen concentreren. Speel hier dan op in. Je kunt ook niet verwachten dat ze een uur lang alleen maar luisteren. Zorg dus voor afwisseling!'* (medewerker Panberg)

Een aantal medewerkers vinden het van belang dat degene die de thema avond geeft kennis heeft van ASS en kennis heeft van het thema dat gegeven gaat worden. Het maakt niet uit of dit groepsleiding is of iemand anders, hoewel ze groepsleiding kennen en daar zich beter bij op hun gemak voelen. Sowieso moet er altijd een groepsleiding bij zijn als de thema avond gegeven wordt door iemand anders. Die kan de sfeer in de gaten houden en elke jongere individueel benaderen (Broerstra, 2007). Zoals hierboven te lezen is, zijn er veel dingen waar op gelet moet worden bij het geven van een thema avond.

Hoe kunnen de thema avonden aansluiten op de jongeren van de Panberg?

Wat bijna alle medewerkers benoemen is dat de jongeren individueel benaderd moeten worden. Wanneer je in groepsverband zit, letten op ieders sfeer, spanningsboog, aansluiten op beleving en niveau, zoals dit ook in het literatuuronderzoek naar voren komt (Broerstra, 2007). De meeste medewerkers zeggen dat je kunt aansluiten op de jongeren door hen een gevoel van inbreng te geven en onderwerpen te pakken die hen interesseren. Het is belangrijk om de jongeren te enthousiasmeren. Ook moet regelmatig gevraagd worden of de jongeren de informatie of opdracht hebben begrepen, samenvatten en niet kinderachtig brengen is ook belangrijk om aan te sluiten. Op een praktische manier kun je volgens de meeste medewerkers aansluiten door: goed voorbereiden, voorspelbaar maken, door

bijvoorbeeld een planning en duidelijke regels en afspraken, visualiseren en je houden aan de regels en afspraken. Ook moet er worden voorgestructureerd, door het thema op tijd door te geven. Degene die de thema avond geeft moet heel goed weten waar hij/zij het over heeft, dit om iets over te kunnen brengen.

Uit dit praktijkonderzoek zijn een groot aantal onderzoeksresultaten naar voren gekomen. Er is antwoord gegeven op de deelvragen die aan het begin van dit hoofdstuk naar voren kwamen. In het volgende hoofdstuk wordt een conclusie getrokken. De antwoorden op de deelvragen uit dit praktijkonderzoek worden vergelekt met de antwoorden vanuit de literatuur. Op die manier worden verschillen en overeenkomsten belicht en worden relevante conclusies getrokken.

4. Conclusie en aanbevelingen

4.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is de data verzameld en geanalyseerd. In dit hoofdstuk komen de resultaten van het literatuuronderzoek en praktijkonderzoek samen en worden conclusies getrokken. Na het weergeven van de conclusies worden er aanbevelingen gedaan voor de organisatie. Dit zijn concrete punten die vanuit het onderzoek naar voren komen en bruikbaar zijn voor Combinatie Jeugdzorg. De aanbevelingen zijn een advies van de onderzoeker. Verhoeven (2007) stelt dat bij een conclusie eerst de aanleiding en de hoofdvraag van het onderzoek nogmaals benoemt moeten worden.

Ten tijde van dit onderzoek is Combinatie Jeugdzorg bezig met het ontwikkelen en opzetten van Middel.nu, van de routeplanner. Combinatie Jeugdzorg wil, de jongeren van de behandelgroepen oudere jeugd en woonbegeleiding, een relevant aanbod van cursussen, voorlichtingen en trainingen ontwikkelen. Het aanbod wat vanuit Middel.nu op de behandelgroepen uitgevoerd gaat worden noemen ze thema avonden. Bij een aantal behandelgroepen worden de thema avonden al gegeven.

De doelgroep van de Panberg zijn jongeren tussen de veertien en achttien jaar met ASS. De jongeren hebben door hun ASS een andere benadering nodig, bijvoorbeeld omdat zij op een andere manier dan anders informatie verwerken. Voordat de thema avonden starten op de Panberg, moet eerst onderzocht worden wat er nodig is om een thema avond te geven aan jongeren met ASS. Waar moet de groepsleiding rekening mee houden? Waarop moet je letten bij het geven van informatie en hoe nemen deze jongeren informatie het beste in zich op? Aan welke onderwerpen hebben de jongeren van de Panberg behoefte? Door dit inzichtelijk te maken voor Combinatie Jeugdzorg, kunnen ze ervoor zorgen dat de thema avonden aansluiten op de jongeren van de Panberg. Hieruit is een hoofdvraag ontstaan:

‘Hoe kunnen de thema avonden aansluiten op de jongeren van de Panberg, jongeren tussen de veertien en achttien jaar met ASS, om hen zo goed mogelijk te stimuleren in hun ontwikkeling?’

4.2 Conclusie

In deze paragraaf worden de antwoorden gegeven op de deelvragen. Hier komen de resultaten van het literatuuronderzoek en praktijkonderzoek samen tot een conclusie. Na het beantwoorden van de deelvragen wordt antwoord gegeven op de hoofdvraag.

Wat zijn de verwachtingen van de jongeren en de medewerkers van de Panberg van de thema avonden?

Een aantal jongeren heeft nog geen verwachting van de thema avonden. Dit kan af te leiden zijn uit de literatuur doordat jongeren met ASS beperkingen hebben in de verbeelding (Frith, 1989, 2005; Verhulst, 2003). Door de andere jongeren wordt verwacht dat ze tijdens de thema avonden dingen gaan ondernemen, dat dezelfde thema's gebruikt worden als op andere groepen en dat de thema avonden leuk worden. Wat twee jongeren zeggen is dat ze verwachten dat de eerste thema avond een chaos wordt, waardoor het een negatieve ervaring is en de jongeren daarna niet meer gemotiveerd zijn voor de thema avonden.

Volgens Vermeulen & Degrieck (2007) is de beste manier om jongeren te motiveren, ze succeservaringen te laten opdoen. Zeer belangrijk is dus dat de eerste thema avond een succeservaring wordt. De medewerkers verwachten dat de thema avonden aansluiten op de beleving van de jongeren, en dat er onderwerpen worden gekozen die aansluiten op de jongeren. Ook verwachten de medewerkers duidelijkheid van de thema avonden. De thema avonden moeten duidelijke doelen hebben, een duidelijke structuur, regels en afspraken en er moet naar de jongeren duidelijk gemaakt worden wat er van ze verwacht wordt. Wat ook verwacht wordt door medewerkers is dat er een goede planning, traject en voorbereiding is van de thema avonden.

Welke ontwikkelingstaken behoeven extra aandacht bij de jongeren van de Panberg?

Vanuit de literatuur en vanuit de praktijk komt naar voren dat jongeren met ASS moeite hebben op alle gebieden van de ontwikkeling en dat ze moeite hebben met het voldoen van de ontwikkelingstaken (Slot, 1994; Delfos & Gottmer, 2008). Duidelijk benoemt wordt dat ASS een spectrum stoornis is en dat wil zeggen dat de beperkingen zich kunnen uiten in alle ontwikkelingsgebieden, persoonsafhankelijk (Verhulst, 2003). Ook vanuit het praktijkonderzoek komt naar voren dat het heel individueel is waar de jongeren moeite mee hebben. Wing (2003) geeft aan dat jongeren met ASS vooral moeite hebben met het onafhankelijk worden, ze worden zich bewust van hun eigen beperkingen, sociale contacten en het functioneren op school. Vanuit het praktijkonderzoek komt ook naar voren dat jongeren hier moeite mee hebben. De medewerkers benoemen het meeste persoonlijke verzorging, het omgaan met school en werk en sociale contacten en vriendschappen. Deze komen dus redelijk overeen. Ook wordt benoemd door de medewerkers dat de jongeren geen inzicht hebben in hun eigen ASS, wat ook naar voren komt bij Wing (2003). Kort gezegd kunnen jongeren met ASS moeite hebben met alle ontwikkelingstaken en is dit individueel. Waar jongeren met ASS over het algemeen het meeste moeite mee hebben zijn: gezondheid en uiterlijk (persoonlijke verzorging), omgaan met school en werk, sociale contacten en vriendschappen en inzicht in eigen beperkingen.

Aan welke informatie/training/voorlichting hebben de jongeren van de Panberg behoefte? Welke bestaande thema avonden binnen CJ sluiten aan op de jongeren van de Panberg?

De jongeren zelf geven aan dat ze behoefte hebben aan onderwerpen die gerelateerd zijn aan ASS. Ze willen graag leren hoe je omgaat met sociale contacten, sociale situaties inschatten, oefenen met communiceren en meer informatie over de kenmerken van ASS. Vanuit de literatuur komt dit ook naar voren. Wing (2003) geeft aan dat de jongeren zich bewust gaan worden van hun beperkingen. Ook de medewerkers geven dit aan als thema waar de jongeren van de Panberg moeite mee hebben. In groepsverband zou je kunnen bespreken wat wel ASS is bij iemand en welk gedrag niet en waar ieders ASS precies zit. Jongeren en medewerkers geven aan dat thema's rondom zelfstandigheid aansluiten op de jongeren. Omgaan met geld, leren koken en solliciteren zijn bijvoorbeeld thema's waar de jongeren behoefte aan hebben. Medewerkers noemen nog seksuele voorlichting, wat wel bij de basis moet beginnen. Ook Vermeulen (2006) geeft aan dat jongeren met ASS moeite hebben met intieme relaties. Ze hebben moeite met het lezen van intieme lichaamstaal, elkaar aanvoelen en ondersteunen en laten soms seksueel ongepast gedrag zien. Belangrijk om de gewenste situatie, het gepaste gedrag te benoemen. Een medewerker noemt bijvoorbeeld dat de meeste jongeren niet weten wanneer het wel of niet gepast is om iemand aan te raken. Wat opviel is dat de medewerkers niet alle thema avonden kenden binnen Combinatie Jeugdzorg. Wel gaven ze aan dat de thema avonden aangepast moeten worden om aan te kunnen sluiten op de doelgroep.

Waar liggen de interesses van de jongeren van de Panberg m.b.t. thema avonden?

De interesses van de jongeren liggen allemaal ergens anders. Elke jongere heeft zijn eigen interessegebied benoemd. Volgens Horwitz, Ketelaars & van Lammeren (2004) zou dit te verklaren zijn omdat jongeren met ASS zich rigide vasthouden aan hun eigen interesses en gedragingen. Ze hebben moeite met veranderingen in hun dagelijkse routine. Het kiezen van een thema dat betrekking heeft op hun eigen interessegebied is dan ook een logische keuze voor jongeren met ASS. Een aantal jongeren geven aan dat ze het leuk zouden vinden om spelletjes te doen met de groep. Ook geven de meeste jongeren aan dat ze dingen willen ondernemen. Het bijhouden van een 'scrapbook' wordt ook genoemd. Hierin kunnen de jongeren alles over de thema avonden in bijhouden.

Wat is belangrijk bij het geven van thema avonden aan de jongeren van de Panberg?

De jongeren zelf geven aan dat ze duidelijkheid belangrijk vinden. Vanuit de medewerkers en de literatuur komt duidelijkheid en voorspelbaarheid naar voren. Belangrijk is om helder te krijgen hoe deze duidelijkheid en voorspelbaarheid geboden kan worden. De informatie moet visueel worden ondersteund. De jongeren krijgen dan langer de tijd om de informatie in zich op te nemen en kunnen dit beter onthouden (Vermeulen, 2001). Het maakt de informatie concreter. Structuur in ruimte, tijd en activiteit zijn volgens Broerstra (2007) voorwaarden om jongeren met ASS iets te leren. De ruimte moet ook prikkelarm zijn, zodat jongeren niet snel afgeleid worden. Ze kunnen de onrelevante prikkels namelijk niet scheiden (Vermeulen, 2001). Ook het stellen van duidelijke regels en afspraken is een vorm van structuur bieden. De regels moeten geformuleerd worden in termen van gewenst gedrag (Broerstra, 2007). Zo weten jongeren ook wat er van ze verwacht wordt. Dat vinden medewerkers ook belangrijk, dat jongeren weten wat er van ze wordt verwacht en dat er duidelijke doelen, regels en afspraken worden gesteld.

Wat ook naar voren komt uit het onderzoek is dat er aangesloten moet worden op de individuele jongere. Door aan te sluiten bij de individuele jongere in groepsverband, kan rekening gehouden worden met de individuele problematiek en het niveau van de jongere (Broerstra, 2007).

Vanuit de medewerkers en jongeren komt naar voren dat een thema avond niet langer mag duren dan een uur. De spanningsboog van de jongere is vaak niet langer. Inspelen op die spanningsboog door groepsleiding wordt ook als belangrijk gezien door jongeren en medewerkers. De meeste jongeren geven aan dat ze een thema avond om te twee weken een goede frequentie vinden. Dit vinden ook een aantal medewerkers, terwijl andere één keer in de maand of één keer in de maand een thema (met meerdere avonden).

Vanuit de literatuur is hierover bekend dat een duidelijke planning belangrijk is.

Voor degene die de thema avond gaat geven is het belangrijk kennis te hebben van ASS. Hij/zij moet weten hoe informatie wordt verwerkt bij jongeren met ASS en heeft dus kennis nodig van de drie cognitieve theorieën: centrale coherentie, executieve functies en ToM (de Bruin, 2004; Frith, 1989, 2005). Ook vooral kennis van zaken hebben over het thema is van belang. Degene moet weten waar hij/zij het over heeft en dit kunnen overbrengen.

Belangrijk is een goede voorbereiding: duidelijk hebben wat je wilt gaan doen, vertellen, wat het doel is, wat verwacht wordt van de jongere, wie de thema avond gaat geven, visuele ondersteuning, jongeren op tijd laten weten wat het onderwerp is, wanneer de thema avond plaats vindt, wat de regels en afspraken zijn. Met een goede voorbereiding heb je zoveel mogelijk kans op een positieve ervaring van de jongere. De positieve ervaring is belangrijk om jongeren te motiveren voor de volgende thema avonden (Vermeulen & Degrieck, 2007).

Hoe kunnen de thema avonden aansluiten op de jongeren van de Panberg?

Vanuit de literatuur en de praktijk wordt aangegeven dat het belangrijk is om aan te sluiten bij de individuele jongere. Thema avonden zijn in groepsverband, echter moeten de medewerkers ervoor zorgen dat er een individuele benadering is. Aansluiten op elke jongere, de beleving, problematiek, spanningsboog en het niveau zijn hierbij van belang (Broerstra, 2007). Jongeren kunnen gemotiveerd worden door ze het gevoel te geven dat ze eigen inbreng hebben in de thema avonden, dat ze dingen mogen meebeslissen en onderwerpen te kiezen die zij interessant vinden. Het meest belangrijke is dat de eerste thema avond een succeservaring voor ze wordt (Vermeulen & Degrieck, 2007).

Ook moet regelmatig gevraagd worden of de jongeren de informatie of opdracht hebben begrepen, samenvatten en samenhang brengen in de informatie. Op een praktische manier kun je volgens de meeste medewerkers aansluiten door: goed voorbereiden, voorspelbaar maken, door bijvoorbeeld een planning en duidelijke regels en afspraken, visualiseren en je houden aan de regels en afspraken. Ook moet er worden voorgestructureerd, door het thema op tijd door te geven. Degene die de thema avond geeft moet heel goed weten waar hij/zij het over heeft, dit om iets over te kunnen brengen.

Nu de conclusies van de deelvragen zijn benoemd is het tijd om antwoord te geven op de hoofdvraag:

‘Hoe kunnen de thema avonden aansluiten op de jongeren van de Panberg, jongeren tussen de veertien en achttien jaar met ASS, om hen zo goed mogelijk te stimuleren in hun ontwikkeling?’

Jongeren met ASS hebben over het algemeen moeite met het voldoen van alle ontwikkelingstaken (Slot, 1994; Wing, 2003). Omdat autisme een spectrum stoornis is, verschilt het per jongere waar ze moeite mee hebben (Verhulst, 2003), en daarom moet aangesloten worden op de individuele ontwikkeling van de jongeren. De ontwikkelingstaken waar jongeren met ASS de meeste moeite mee hebben zijn:

- Gezondheid en uiterlijk (persoonlijke verzorging en hygiëne)
- Omgaan met school/werk/dagbesteding
- Sociale contacten en vriendschappen
- Bewust worden van eigen beperkingen

Vanuit de thema avonden moet worden aangesloten op deze ontwikkelingstaken. Er kunnen onderwerpen gekozen worden die de jongeren vaardigheden leren om aan de ontwikkelingstaken te voldoen.

Om jongeren met ASS iets te leren is inzicht in de drie cognitieve theorieën van belang: centrale coherentie, executieve functies en ToM (de Bruin, 2004; Frith, 1989, 2005). De jongeren hebben een andere manier van informatie verwerken. Hierop moet worden aangesloten. Vooral duidelijkheid en voorspelbaarheid zijn hierbij belangrijk en met de volgende punten kan dit worden geboden:

- Goede voorbereiding
- Duidelijke doelen, regels en afspraken
- Planning en kader traject
- Verwachting naar jongeren communiceren
- Structuur in ruimte, tijd en activiteit
- Communicatie verduidelijken door visualisatie
- Samenhang en verbanden aangeven
- Helder en kort taalgebruik en logische woordkeuze
- Checken of jongeren de informatie begrijpen

Wat ook van belang is om goed te kunnen aansluiten is de individuele benadering. Elke jongere is anders en heeft zijn eigen belevingswereld, problematiek, spanningsboog en niveau. Om de thema avonden aan te laten sluiten bij de jongeren van de Panberg, moet aan voorwaarden worden voldaan die vooral duidelijkheid en voorspelbaarheid bieden. Om hun ontwikkeling te stimuleren, zal moeten worden aangesloten op het individuele niveau en belevingswereld en zouden de thema's onderwerpen moeten hebben waar de jongeren iets van kunnen leren.

4.3 Aanbevelingen

In deze paragraaf worden aanbevelingen gegeven voor Combinatie Jeugdzorg, team Panberg. Deze aanbevelingen worden gedaan aan de hand van de conclusies die in de vorige paragraaf uitgebreid zijn beschreven. De aanbevelingen worden mondeling en schriftelijk overgedragen aan team Panberg tijdens de teamvergadering. Aanbevelingen zijn volgens Verhoeven (2007) in twee groepen te verdelen: aanbevelingen voor in de praktijk en aanbevelingen voor toekomstig onderzoek.

In dit onderzoek worden aanbevelingen gegeven voor de praktijk: aanbevelingen die gedaan worden om praktische veranderingen of verbeteringen voor te stellen aan Combinatie jeugdzorg, team Panberg.

Team Panberg

Naar aanleiding van het onderzoek komt naar voren dat een goede voorbereiding belangrijk is. De medewerkers zullen met zijn allen rond de tafel moeten om de thema avonden te bespreken. Er zijn nu nog verschillende meningen over de aanpak van de thema avonden. Het is van belang dat de medewerkers eerst zelf duidelijk hebben hoe ze de thema avonden willen aanpakken, voordat ze hieraan beginnen. Wanneer het namelijk voor henzelf niet duidelijk is, zal het ook niet duidelijk zijn voor de jongeren en duidelijkheid is voor de jongeren belangrijk (de Bruin, 2004; Broerstra, 2007).

Tijdens het bespreken van de thema avonden in een teamvergadering moet duidelijk worden wat de medewerkers precies willen:

- Onderwerp van de eerste thema avond?
- Wie neemt de teamtaak thema avonden op zich?
- Wat verwachten ze van de jongeren?
- Welke regels en afspraken gelden voor de thema avonden?
- Frequentie, duur en wie geeft de thema avond?

Thema avonden

Zorg voor een goede voorbereiding en heb als team duidelijk wat je precies wilt bereiken en hoe je de thema avonden aan wil pakken. Ik zou de thema avonden verplicht stellen, omdat de jongeren het moeilijk vinden om een keuze te maken. Ze kunnen zich een thema avond moeilijk voorstellen, omdat ze beperkingen hebben in de verbeelding (Frith, 1989, 2005; Verhulst, 2003). De medewerkers moeten ervoor zorgen dat de eerste thema avond een succes wordt, omdat de jongeren dan meer gemotiveerd zijn (Vermeulen & Degrieck, 2007) voor de thema avonden die gaan volgen.

Duidelijkheid en voorspelbaarheid

De voorwaarden om jongeren iets te leren bij de thema avonden, zijn niet zozeer de onderwerpen van de thema avonden, eerder het bieden van duidelijkheid en voorspelbaarheid (Broerstra, 2007; de Bruin, 2004) rondom en tijdens de thema avonden. De volgende voorwaarden zorgen ervoor dat de thema avonden duidelijk en voorspelbaar worden:

- Goede voorbereiding (Broerstra, 2007, de Bruin, 2004)
- Duidelijke doelen, regels en afspraken (Broerstra, 2007)
- Planning en kader traject (Broerstra, 2007; de Bruin, 2004)
- Verwachting naar jongeren communiceren (Broerstra, 2007)
- Structuur in ruimte, tijd en activiteit (Broerstra, 2007)
- Communicatie verduidelijken door visualisatie (Vermeulen & Degrieck, 2007; de Bruin, 2004)
- Samenhang en verbanden aangeven (Frith, 2005; Vermeulen, 2001, 2009)
- Helder en kort taalgebruik en logische woordkeuze (Vermeulen, 2001)
- Checken of jongeren de informatie begrijpen (Vermeulen, 2001)

Vormgeving

Eén of twee medewerkers zouden de thema avonden als teamtaak moeten krijgen. Dit om de voorbereiding goed te laten verlopen. Duidelijk moet worden wat de medewerkers precies verwachten van de jongeren, de planning en het traject moet inzichtelijk worden. Regels en afspraken moeten duidelijk zijn en gecommuniceerd worden. Er moet structuur geboden worden in ruimte, tijd en activiteit (Broerstra, 2007). De thema avond zou gegeven moeten worden in de vergaderruimte. Deze ruimte is prikkelarm waardoor ze minder snel afgeleid worden (Vermeulen, 2001). Wat ik belangrijk vind is een beamer waarop PowerPoint-presentaties kunnen worden gegeven. Dit is om de aangeboden informatie te visualiseren (de Bruin, 2004; Vermeulen & Degrieck, 2007), waardoor de jongeren het beter in zich op kunnen nemen en er meer van kunnen leren. Op een flap over is het ook duidelijk, je kunt daar ook geschreven tekst op zetten. Echter kun je op een beamer ook plaatjes en filmpjes laten zien. Er zou dus een beamer aangeschaft moeten worden.

Tijdens het geven van informatie moeten samenhang en verbanden aan de jongeren worden laten zien (Vermeulen, 2009). Degene die de thema avond geeft moet kennis hebben van het thema en van ASS. Iemand van groepsleiding moet altijd aanwezig zijn, om de sfeer in de gaten te houden en ook om te kunnen aansluiten bij de individuele jongere (Broerstra, 2007).

Individuele benadering

Thema avonden worden gegeven in groepsverband. Voor jongeren met ASS kan dit moeilijk zijn omdat ze op die manier rekening moeten houden met anderen en het sociale vaardigheden van ze vraagt. Er moet aangesloten worden op de individuele jongere. Een individuele benadering is daarbij van belang om aan te sluiten op beleving, problematiek, spanningsboog en niveau van de jongere (Broerstra, 2007). Dus individueel benaderen in groepsverband.

Wanneer aan bovenstaande voorwaarden wordt voldaan, de medewerkers hebben overlegd en afspraken hebben gemaakt omtrent de thema avonden, sluiten de thema avonden aan op de jongeren en worden ze extra gestimuleerd in hun ontwikkeling. Dit is belangrijk omdat ze zo extra handvaten krijgen om vaardigheden aan te leren waarmee ze aan hun ontwikkelingstaken kunnen voldoen. Zo wordt er alles aan gedaan om de jongeren zo zelfstandig mogelijk te laten functioneren in de samenleving. Mijn visie op de thema avonden is dat het uitgeprobeerd moet worden, om te kunnen zien of het aansluit. Nogmaals: erg belangrijk is een goede voorbereiding en voldoen aan de voorwaarden om de eerste thema avond een succes te maken. Evalueren met de jongeren na de thema avond, biedt perspectieven voor verbetering.

Samenvatting

Dit onderzoeksrapport geeft een kwalitatief onderzoek weer betreffende de aansluiting van de thema avonden op de jongeren van de Panberg. Het onderzoek is uitgevoerd binnen Combinatie Jeugdzorg op behandelgroep de Panberg.

Combinatie Jeugdzorg is een redelijk grote organisatie voor jeugdhulpverlening in zuidoost Brabant. De organisatie telt ongeveer 750 medewerkers. Binnen Combinatie jeugdzorg zijn vijftal behandelgroepen oudere jeugd, waarvan de Panberg er één is. De Panberg is een behandelgroep voor jongeren tussen de veertien en achttien jaar oud met ASS. Combinatie Jeugdzorg wil extra leermomenten bieden aan de jongeren van de behandelgroepen, in de vorm van thema avonden. Vanwege de specifieke vraag naar behandeling gericht op ASS, is een andere aanpak van de thema avonden nodig. Jongeren met ASS hebben een andere manier van informatie verwerken, waardoor de informatie, die tijdens de thema avonden aangeboden wordt, op een andere manier zou moeten gebeuren om te kunnen aansluiten op de jongeren.

Door middel van literatuuronderzoek is onderzocht welke ontwikkelingstaken extra aandacht behoeven bij jongeren met ASS en wat belangrijk is bij het geven van thema avonden aan jongeren met ASS. Het praktijkonderzoek weergeeft de relevante resultaten die naar voren zijn gekomen uit de interviews die zijn afgenomen uit het werkveld. Jongeren en medewerkers zijn mondeling geïnterviewd om zo de meningen en behoeften van de jongeren te onderzoeken en de expertise van de medewerkers te gebruiken.

Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat jongeren met ASS een andere manier van informatie verwerken hebben, dus een andere aanpak nodig hebben om de thema avonden te laten aansluiten. Dit komt voort uit de drie cognitieve theorieën: CC, EF en ToM. Om aan te kunnen sluiten op de jongeren moet met deze theorieën rekening worden gehouden.

Alle ontwikkelingstaken kunnen moeilijk zijn voor jongeren met ASS. De thema avonden moeten onderwerpen hebben die aansluiten op het aanleren van vaardigheden voor de ontwikkelingstaken.

Jongeren met ASS vragen om duidelijkheid en voorspelbaarheid. Dit kan o.a. worden geboden door visualiseren van informatie, duidelijke planning, regels en afspraken en structuur in ruimte, tijd en activiteit. Wat ook naar voren komt is het belang van de individuele benadering. Elke jongere heeft zijn eigen beleving, problematiek, spanningsboog en niveau waarop moet worden aangesloten. Groepsleiding kent de jongere en kan deze individuele benadering toepassen. Het is dus van groot belang dat er altijd iemand van de groepsleiding aanwezig is bij de thema avonden.

Om de eerste thema avond een succes te laten worden, is het van belang om als Team Panberg goed voorbereid te zijn en duidelijk te hebben wat precies de lijn is die ze willen uitzetten. Een succeservaring maakt dat de jongeren gemotiveerd worden voor de daarop volgende thema avonden.

Allereerst moeten de medewerkers van Team Panberg met elkaar om de tafel om goede afspraken te maken en duidelijk te krijgen welke lijn ze willen uitzetten m.b.t. de thema avonden. Wanneer daarnaast aan de voorwaarden wordt voldaan om duidelijkheid, voorspelbaarheid en individuele benadering te bieden, kunnen de thema avonden aansluiten op de jongeren van de Panberg, om hen zo goed mogelijk te stimuleren in hun ontwikkeling.

Literatuurlijst

- American Psychiatric Association (1994) *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (fourth edition)*. Washington, DC: Author
- Baarda, D.B., Goede, M.P.M. & Kalmijn, M. (2000). *Basisboek Enquête en gestructureerd interviewen*. Groningen: Wolters Noordhoff
- Bauman, Z. (2001) *The individualized society*. USA Malden: Blackwell Publishers
- Berting, J. (2006) *De versplinterde samenleving*. Delft: Eburon
- Boeijs, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Hoofddorp: Uitgeverij Boom onderwijs
- Borra, R., Dijk, R. van & Verboom, R. (2011) *Cultuur en psychodiagnostiek, professioneel werken met psychodiagnostische instrumenten*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum
- Brinckgreve, C. (2004) *Individualisering en sociale integratie*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau
- Broerstra, H. (2007) *De autistengroep*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant
- Bruin, C. de (2004) *Geef me de vijf*. Doetinchem: Graviant
- Degrieck, S. (2001) *Denk en doe*. Berchem: EPO
- Degrieck, S. (2004) *Autisme en vrije tijd*. Berchem: EPO
- Degrieck, S. (2007) *En dan... En dan...? Tijd verhelderen voor mensen met autisme*. Leuven: Lannoo Campus
- Delfos, M.F. (2009) *Ik heb ook wat te vertellen. Communiceren met pubers en adolescenten*. Amsterdam: SWP
- Delfos, M.F. & Gottmer, M. (2008) 2e druk *Leven met autisme*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum
- DeMyer, M. K., Hingtgen, J., & Jackson, R. (1981) Infantile autism reviewed: A decade of research. *Schizophrenia Bulletin*, 7, 388 - 451.
- Frith, U. (1989) *Autism: explaining the enigma*. UK Oxford: Blackwell Publishing
- Frith, U. (2005) *Autisme, verklaringen van het raadsel*. Berchem: EPO
- Hermans, F. (2005) *Op zoek naar bescherming*. Houten: Bohn Stafleu Von Loghum
- Horwitz, E.H., Ketelaars, C.E.J. & Lammeren, A.M.D.N. van (2004) *Autisme spectrum stoornissen. Bij normaal begaafde volwassenen*. Assen: Van Gorcum
- Huskens, B.E.B.M. & Didden, R. (2002) *Behandelingsstrategieën bij kinderen en jongeren met autisme*. Houten: Bohn Stafleu Von Loghum
- Kuyper, A. & Tibergien, S. (2006) *Kinderen met autisme en een normale begaafdheid. Een begeleidingsprogramma voor oudergroepen. Handleiding voor begeleiders*. Leuven: Lannoo
- McAfee, J.L. (2006) *Navigeren in de sociale wereld. Een programma voor (rand)normaal begaafde personen met een autismespectrumstoornis*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant
- Migchelbrink, F. (2009) 15^e druk. *Praktijkgericht onderzoek in zorg en welzijn*. Amsterdam: SWP
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2006) *Verschil maken. Eigen verantwoordelijkheid na de verzorgingsstaat*. Amsterdam: SWP

- Swaan, A. de (1982) *De mens is de mens een zorg*. Amsterdam: Meulenhoff
- Schnabel, P. (2004) *Individualisering en sociale integratie*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau
- Schrurs, J. (2009) *Psycho-educatie bij personen met Autisme Spectrum Stoornissen*. Meijel: Uitgeverij VIA
- Timmers-Huigens, D. (2009) *Opvoedingsstress. Oorzaken en oplossingen*. Assen: Van Gorcum
- Velde, C. van der (2007) *Oudergids autisme. Een praktische handleiding sociale vaardigheden*. Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds
- Verhoeven, N. (2007) *Wat is onderzoek? Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Amsterdam: Uitgeverij Boom Onderwijs
- Verhulst, F.C. (2003) *Kinder- en jeugdpsychiatrie: psychopathologie*. Assen: Van Gorcum
- Vermeulen, P. (2001) *...!? Over autisme & communicatie*. Berchem: EPO
- Vermeulen, P. (2009) *Autisme als contextblindheid*. Berchem: EPO
- Vermeulen, P. & Degrieck, S. (2007) *Mijn kind heeft autisme. Gids voor ouders, leerkrachten en hulpverleners*. Tielt: Lannoo
- Vermeulen, P., Hellemans, H., Conix, G. & Lameillieure, L. (2006) *Seks @autisme.kom. Een programma voor relationele en seksuele vorming voor jongeren en volwassenen met autisme*. Berchem: EPO
- Verpoorten, R., Noens, I. & Berckelaer-Onnes, I. van (2004) *ComVoor. Voorlopers in communicatie*. Leiden: PITS
- Vettenburg, N., Deklerck, J. & Siongers, J. (2009) *Jongeren binnenstebuiten. Thema's uit het jongerenleven onderzocht*. Leuven: Acco
- Weiss, M.J. & Harris, S.L. (2001) *Reaching out, joining in: teaching social skills to young children with autism*. USA Bethesda: Woodbine house
- Wing, L. (2003) *The autistic spectrum. A guide for parents and professionals*. Londen: Constable and Robinson
- Winter, M. de & Kroneman, M. (2003) *Participatief jeugdonderzoek. Sociaal-wetenschappelijk onderzoek samen met kinderen en jongeren naar beleid voor de jeugd*. Assen: Van Gorcum
- Wit, J. de, Slot, W. & Aken, M. van (2007) 23^e druk *Psychologie van de adolescentie*. Baarn: HB Uitgevers

Bijlagen

1A: Schriftelijke vragenlijst medewerker Panberg

2A: Topiclijst jongeren

2B: Topiclijst medewerkers

2C: Codeboom jongeren

2D: Codeboom medewerkers

3A: Hand-out Overdracht

4A: Feedbackformulier Overdracht

5A: Evaluatie

1A Interview medewerker Panberg

- Wat zijn je verwachtingen van de thema avonden?

- Welke ontwikkelingstaken behoeven extra aandacht bij de jongeren van de Panberg?

- Welke thema avonden binnen Combinatie Jeugdzorg sluiten, volgens jou, aan op de jongeren van de Panberg en waarom?

- Wat is belangrijk bij het geven van thema avonden aan jongeren van de Panberg?
Waar moet op gelet worden?

- Hoe kunnen de thema avonden aansluiten bij de jongeren van de Panberg?

- Duur, frequentie en wie geeft thema avond?

2A Topiclijst Interview jongeren Panberg

Topics	Vragen
Verwachting	- Wat verwacht je van de thema avonden?
Uiteindelijke verwachting	- Wat is je verwachting aan het einde van dit interview van de thema avonden?
Interesse jongeren	- Wat zou je leuk vinden om te doen tijdens een thema avond? - Waar liggen je interesses m.b.t. de thema avonden?
Verschillende onderwerpen	- Over welke onderwerpen wil je meer informatie? - Welke onderwerpen zou je willen voor een thema avond?
Leren	- Wat wil je leren tijdens de thema avonden? - Wat wil je nog leren op de Panberg?
Belangrijk	- Wat vind je belangrijk bij het geven van thema avonden? - Waar moet groepsleiding op letten?
Vormgeving	- Op welke manier moeten de thema avonden gegeven worden? - Wat vind je een prettige manier van informatie krijgen?
Frequentie	- Hoe vaak zou een thema avond gegeven mogen worden?
Duur	- Hoe lang vind jij dat een thema avond moet duren?
Wie	- Wie moeten de thema avonden geven? - Groepsleiding of extern?

2B Topiclijst Interview medewerkers

Topics	Vragen
Algemene gegevens	<i>Leeftijd, opleiding, jaren werkzaam op Panberg</i>
Verwachtingen	<i>Wat zijn je verwachtingen van de thema avonden?</i>
Ontwikkelingstaken jongeren	<i>Welke ontwikkelingstaken behoeven extra aandacht bij de jongeren van de Panberg?</i>
Waar moeite mee	<i>Waar hebben de jongeren van de Panberg moeite mee?</i>
Behoeften jongeren	<i>Aan welke informatie/training/voorlichting hebben de jongeren van de Panberg behoefte?</i>
Thema avonden binnen CJ	<i>Welke thema avonden zijn er binnen Combinatie Jeugdzorg? Welke hiervan sluiten aan op de jongeren van de Panberg?</i>
Belangrijk	<i>Wat is belangrijk bij het geven aan thema avonden aan de jongeren van de Panberg? Waar moet op gelet worden?</i>

Vormgeving	<i>Hoe moet een thema avond vormgegeven worden?</i>
Frequentie	<i>Hoe vaak moet een thema avond gegeven worden?</i>
Duur	<i>Hoelang moet een thema avond duren?</i>
Wie	<i>Wie moet de thema avond geven?</i>
Aansluiten	<i>Hoe kunnen de thema avonden aansluiten bij de jongeren van de Panberg?</i>

2C Codeboom jongeren

Deelvraag:

Wat zijn de verwachtingen van de jongeren van de Panberg m.b.t. de thema avonden?

- *Verwachting*
- *Uiteindelijke verwachting*

Verwachting

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Dingen doen (2x) - Passend op deze groep - Interessante dingen - Geen (6 x) - Verschillende onderwerpen (2 x) - Aansluiten op leeftijd	- Geen verwachting - Doelgroep • Passend op deze groep • Aansluiten op leeftijd - Dingen doen - Verschillende onderwerpen	- De meeste jongeren hebben nog geen verwachtingen van de thema avonden - Jongeren verwachten verschillende onderwerpen die aansluiten op de groep, qua leeftijd en doelgroep - Er wordt verwacht dat er actieve dingen worden gedaan

Uiteindelijke verwachting

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Chaos eerste keer - Negatieve ervaringen, dan ongemotiveerd - Niet gemotiveerd (2x) - Hetzelfde - Ik zie wel - Niet saai - Leuk - Zelfde thema's als op andere groepen (2x) - Niet alles kan gedaan worden	- Negatief • Negatieve ervaringen • Chaos • Niet gemotiveerd • Niet alles kan worden gedaan - Geen andere verwachting - Zelfde thema's als op andere groepen - De thema avonden worden leuk	- Een aantal jongeren verwacht een chaos bij de eerste thema avond, waardoor er een negatieve ervaring is en jongeren niet meer gemotiveerd zijn - Enkele jongeren verwachten dat niemand gemotiveerd is - Geen vernieuwde verwachtingen na het interview - Dezelfde thema's als op andere groepen - Thema avonden worden leuk

Deelvraag:

Waar liggen de interesses van de jongeren van de Panberg m.b.t. de thema avonden?

- *Interesse jongeren*

Interesse jongeren

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Koken (2x) - Scrapbook bijhouden - Bowlen (2x) - Bioscoop (2x) - Ict - Dingen uitleggen - Liever geen doe-dingen - Mode, kunst - Heelal, wetenschap - Spelletjes (3x) - Computeren (2x) - Voetbal (2x) - Dieren (2x) - Sport (3x) - Teken - Fietsen - Muziek	- Buiten de groep • Bowlen • Bioscoop • Sport • Fietsen • Dierentu • Koken - Op de groep • Liever geen doe dingen • Uitleggen van dingen • Spelletjes doen • Koken • Scrapbook bijhouden - Eigen interessegebied jongere • Muziek • Dieren • Teken • Computer/ICT • Mode/Kunst • Heelal/Wetenschap	- Een aantal jongeren zouden graag dingen buiten de groep gaan ondernemen. - Een jongere wil liever geen dingen gaan doen - Jongeren willen graag uitleg over bepaalde onderwerpen - Jongeren willen spelletjes doen op de groep - Een aantal jongeren wil graag leren koken, op de groep of buiten de groep - Het bijhouden van een mapje waarin alle informatie en aantekeningen, foto's enz. in kunnen worden bewaard (Scrapbook) - De jongeren zouden het leuk vinden om meer te weten te komen, of iets te doen wat binnen hun interessegebied ligt

Deelvraag:

Aan welke informatie/voorlichting/training hebben de jongeren van de Panberg behoefte?

- *Verschillende onderwerpen*
- *Leren*

Verschillende onderwerpen

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Communicatie (3x) - Sociale situaties inschatten (3x) - Geen idee (2x) - Papegaaien/Dieren - Sport - Omgaan met geld (3x)	- Autisme gerelateerd • Meer weten over kenmerken autisme • Inschatten sociale situaties • Communicatie - Verschillende	- De meeste jongeren hebben behoefte aan informatie over autisme, de manier van communiceren en het leren inschatten van sociale situaties - Jongeren geven aan dat ze meer informatie willen over: omgaan met geld,

- Soa's - Autisme kenmerken (2x) - Teken	- onderwerpen • Het leren schaduwen en diepten tekenen • Informatie over soa's • Omgaan met geld • Dieren - Geen idee	dieren, tekenen en soa's
--	--	---------------------------------

Leren

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Omgang met anderen (2x) - Sociale situaties inschatten (2x) - Hoe je moet daten - Ict - Allerlei onderwerpen - Zelfstandigheid (2x) - Koken (2x) - Omgaan met geld (3x) - Schaduwen en dieptes tekenen - Zinvols (2x)	- Autisme gerelateerd • Leren hoe om te gaan met anderen • Leren sociale situaties inschatten - Zelfstandigheid • Koken • Omgaan met geld - Eigen interessegebied	- De jongeren willen leren hoe ze moeten omgaan met anderen en willen sociale situaties leren inschatten. - De jongeren willen leren zelfstandiger te worden van de thema avonden, zoals koken en omgaan met geld. - De jongeren willen meer leren over hun eigen interessegebied

Deelvraag:

Wat is belangrijk bij het geven van thema avonden aan de jongeren van de Panberg?

- *Belangrijk*
- *Vormgeving*
- *Frequentie*
- *Duur*
- *Wie geeft thema avond*

Belangrijk

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Beknopte informatie - Groepsleiding moet letten op de sfeer v/d groep en daarop inspelen (2x) - Duidelijk zijn (4x) - Aansluiten op individueel niveau - Iedereen respecteren - Serieus	- Jongeren onder elkaar • Serieus zijn • Naar elkaar luisteren • Iedereen respecteren - Groepsleiding moet letten op	- De jongeren vinden het belangrijk dat iedereen serieus meedoet, elkaar respecteert en naar elkaar luistert - Jongeren vinden het belangrijk dat de groepsleiding er op let dat de informatie beknopt is, dat alles

- Naar elkaar luisteren - Niet verplichten (2x)	• Beknopte informatie • Duidelijk zijn • Aansluiten op individueel niveau • Letten op sfeer en hierop inspelen	duidelijk is, dat er aangesloten wordt op individueel niveau en sfeer - Twee jongeren willen het niet verplichten
	- Niet verplicht	

Vormgeving

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Jongeren elkaar dingen leren - Interactief (3x) - Presentatie - Discussie (2x) - Activiteit - Diavoorstelling, plaatjes, filmpjes (4x) - Vertellen en laten zien - Kladblok aantekeningen	- Interactief • Jongeren elkaar dingen leren • Discussiëren • Presenteren - Visualisering • Vertellen en laten zien • Filmpjes, dia's, plaatjes • Aantekeningen maken	- De jongeren vinden het belangrijk dat de thema avond interactief is d.m.v. presentatie en discussies - De jongeren geven aan dat ze visualisatie belangrijk vinden bij de thema avonden. Ook willen ze graag aantekeningen maken

Frequentie

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- 1x per week (2x) - 1x in twee weken (4x) - Geen mening (2x)	-	- Geen mening - 1x per week - 1x per twee weken

Duur

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- max. 1 uur (6x) - 1 tot 1,5 uur - Geen mening	-	- De jongeren vinden dat een thema avond niet langer dan een uur moet duren

Wie geeft thema avond

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Groepsleiding (5x) - Specialist (4x) - Aardig persoon - Iemand die niet verlegen is	- Groepsleiding geeft thema avond, die kennen de jongeren al - Specialist die het meeste weet over het thema	- De jongeren vinden het fijn als groepsleiding de thema avond geeft, deze kent de jongeren daar voelen ze zich meer bij op hun gemak en deze kan inspelen

	- Diegene moet aardig zijn en niet verlegen	- op sfeer en reacties - De jongeren vinden het belangrijk dat degene die de thema avond geeft, veel kennis heeft van het onderwerp. De persoon moet aardig en niet verlegen zijn. Mag iemand van groepsleiding zijn, mits hij/zij veel van thema afweet
--	---	---

2D Codeboom medewerkers

Deelvraag:

Wat zijn de verwachtingen van de medewerkers van de Panberg m.b.t. de thema avonden?

- *Verwachting*

Verwachting

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Aansluiten op beleving doelgroep - Educatief (2x) - Ontspannend - Afwisseling - Aansluiten op doelgroep (3x) - Goede voorbereiding - Handleiding thema avonden - Duidelijke heldere doelen - Mogelijkheden tot individueel of kleinere groepjes - Wel of niet verplicht moet duidelijk zijn - Structuur - Duidelijk traject, hoe vaak, wanneer - Duidelijk wat van jongeren wordt verwacht (2x) - Onderwerpen die aansluiten op de doelgroep - Onderwerpen die groepsleiding nodig vinden	- Aansluiten • Op doelgroep • Op beleving • Onderwerpen die aansluiten • Mogelijkheid tot individueel of kleinere groepjes • Enthousiastmeren - Duidelijkheid • Wat we van jongeren verwachten • Doelen helder stellen • Traject, hoe vaak, wanneer • Goed voorbereiden • Handleiding • Structuur • Wel of niet verplichten - Afwisselen • Educatief • Ontspannend - Onderwerpen	- De medewerkers verwachten dat de thema avonden aansluiten op de doelgroep, door: beleving, onderwerpen, mogelijkheid tot individueel of kleinere groepjes en door enthousiastmeren jongeren. - De medewerkers verwachten duidelijkheid van de thema avonden. Duidelijkheid in: wat we van jongeren verwachten, duidelijke doelen, helder traject, goede voorbereiding, structuur en wel of niet verplicht. - Medewerkers verwachten afwisseling tussen educatief en ontspannend. - Medewerkers verwachten dat onderwerpen behandeld worden die aansluiten op de doelgroep en die groepsleiding nodig vinden. - Medewerkers verwachten in het begin weerstand, omdat de thema avonden nieuw zijn, iets onbekends.

- Weerstand voor het onbekende (3x) - Enthousiastmere jongeren, om aan te sluiten - Team zal ook moeten ervaren - Geen verwachting	die groepsleiding nodig vinden - Weerstand voor het onbekende	
---	--	--

Deelvraag:

Welke ontwikkelingstaken behoeven extra aandacht bij de jongeren van de Panberg? Waar hebben de jongeren moeite mee?

- *Ontwikkelingstaken*
- *Waar moeite mee*

Ontwikkelingstaken

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Gezondheid en uiterlijk (persoonlijke hygiëne) (5x) - Vrije tijd (2x) - Onderwijs of werk (3x) - Autoriteit en instanties (2x) - Intimiteit en seksualiteit (2x) - Sociale contacten en vriendschappen (4x) - Eigen woonsituatie (2x) - Positie ten opzichte van ouders (2x) - Heel individueel (2x)	-	- De medewerkers geven aan dat de jongeren met alle ontwikkelingstaken moeite hebben. - De medewerkers geven aan dat de jongeren van de Panberg het meeste moeite hebben met de persoonlijke hygiëne, sociale contacten en vriendschappen en het omgaan met onderwijs en werk. - Dit is per jongere verschillend, is heel individueel.

- *Waar moeite mee*

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Onderhouden leefruimte, woonsituatie (2x) - Dagbesteding, school, werk (2x) - Zoeken van bijbaantje, solliciteren	- Zelfredzaamheid • Woonsituatie • Persoonlijke verzorging • Zoeken werk, solliciteren • Invullen van	- Volgens de medewerkers hebben de jongeren moeite met de zelfredzaamheid. Ze hebben moeite met: woonsituatie, persoonlijke verzorging, school/dagbesteding/werk en het invullen van vrije tijd.

- Zelfredzaamheid - Vrije tijd - Autoriteit en instanties - Persoonlijke verzorging - Sociale contacten, vriendschappen, sociale vaardigheden (6x) - Intimiteit en seksualiteit - Loskomen van ouders - Psycho educatie, liever individueel, groepsgericht kan wel over wat is wel autisme en wat niet - Wederkerigheid - Planning en ordening (3x) - Inleven in anderen	- vrije tijd - Omgang met anderen • Omgaan met autoriteit en instanties • Sociale contacten • Intimiteit en seksualiteit - Autism • Wat zijn kenmerken van autisme en wat niet • Wederkerigheid • Planning en ordening • Inleven in anderen	- De medewerkers benoemen dat de jongeren moeite hebben in de contacten met anderen, zoals: sociale contacten, omgaan met autoriteit en instanties en intimiteit en seksualiteit. - Volgens de medewerkers hebben de jongeren geen zicht op de kenmerken van autisme. Wat is wel of niet autisme, waar zit mijn autisme. Vooral hebben ze moeite met de wederkerigheid, planning en ordening en het inleven in anderen.
--	--	--

Deelvraag:

Aan welke informatie/training voorlichting hebben de jongeren van de Panberg behoefte?
Welke thema avonden zijn er binnen CJ die aansluiten?

- *Behoeften jongeren*
- *Bestaande thema avonden*

Behoeften jongeren

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Psycho educatie (4x) - Seksuele voorlichting (5x) - Persoonlijke verzorging (4x) - Invullen vrije tijd (3x) - Omgaan met geld (3x)	-	- Medewerkers vinden dat de jongeren behoefte hebben aan psycho educatie. Dit in groepsverband wel in een simpelere vorm. Bijvoorbeeld: wat van mij is wel autisme en wat niet? - Medewerkers vinden dat de jongeren behoefte hebben aan seksuele voorlichting. Dit moet wel heel basaal zijn. - Medewerkers noemen persoonlijke verzorging als iets waar alle jongeren van de Panberg moeite mee hebben, dus daar hebben ze behoefte aan, volgens de medewerkers. - Het invullen van vrije tijd is

		lastig volgens de medewerkers. Door ontspanning en sporten te laten ervaren kunnen ze een sport of hobby gaan beoefenen.
--	--	--

Bestaande thema avonden

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Weet niet welke er precies zijn binnen CJ (5x) - Sport en ontspanning, vrije tijd, gericht naar buiten, laten ervaren (3x) - Financiën, omgaan met geld, waarde van geld leren kennen, bijhouden kasboekje (3x) - Drugs en alcohol (2x) - Solliciteren (3x) - Vooroordelen, inzicht geven in maatschappij (4x) - Internet (2x) - Seksuele voorlichting (3x) - Koken	- Weten niet welke thema's er binnen CJ zijn - Sport en ontspanning - Financiën - Drugs en Alcohol - Vooroordelen - Internet - Seksuele voorlichting	- Veel medewerkers weten niet welke thema's er allemaal al zijn binnen CJ. - Er worden verschillende bestaande thema avonden genoemd, de medewerkers benoemen dat ze moeten worden aangepast op de doelgroep.

Deelvraag:

Wat is belangrijk bij het geven van thema avonden aan jongeren van de Panberg?

- *Belangrijk*
- *Vormgeving*
- *Frequentie*
- *Duur*
- *Wie*

Belangrijk

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Duidelijk (2x) - Humor - Niet alleen informatief, ook ontspannend (2x) - Afwisselen luisteren en doen (3x) - Dingen vanuit jongeren laten	- Duidelijkheid en voorspelbaar • Duidelijk hebben wat je wilt vertellen • Zelf goed voorbereiden • Duidelijke kaders, planning • Afspraken en	- Wat belangrijk is volgens de medewerkers bij het geven van een thema avond is duidelijkheid bieden en voorspelbaar zijn. Dit doe je door jezelf goed voor te bereiden: wat wil je vertellen. Duidelijke kaders en planning aangeven, regels en

komen (3x) - Zelf goed voorbereiden (4x) - Duidelijke kaders, planning (3x) - Afspraken en regels duidelijk stellen (4x) - Van te voren onderwerp aangeven, voorstructureren (4x) - Regie houden, ruimte kunnen inbouwen - Checken of jongeren het begrijpen (2x) - Woordkeuze, taalgebruik moet duidelijk zijn (5x) - Diegene die thema avond geeft moet kennis hebben van autisme (3x) - Rekening houden met triade, andere vorm van informatie verwerken (CC, EF, ToM) (2x) - Bewust zijn hoe je overkomt (2x) - Veel doorvragen, niet snel aannemen wat er gezegd wordt door jongeren (2x) - Locatie: niet teveel prikkels (2x) - Voorspelbaar maken - Individueel benaderen in groepsverband (3x) - Verplichten - Niet verplichten - Evalueren thema	regels • Voorstructureren • Checken of jongeren de informatie begrijpen, doorvragen • Woordkeuze, taalgebruik - Kennis autisme • Diegene die thema avond geeft moet kennis hebben van autisme • Rekening houden met triade, andere vorm van informatie verwerken • Bewust zijn hoe je overkomt - Humor - Afwisseling informatief, ontspannend, luisteren, doen - Dingen vanuit jongeren laten komen - Regie houden - Locatie niet teveel prikkels - Verplichten - Niet verplichten - Evalueren thema avond	afspraken maken, voorstructureren, afchecken of jongeren het begrijpen, duidelijk taalgebruik en woordkeuze - Een aantal medewerkers vinden het belangrijk dat diegene die de thema avond geeft kennis heeft van autisme. Hij/zij moet rekening houden met de andere manier van informatie verwerken en bewust zijn hoe hij/zij overkomt - Medewerkers noemen nog een aantal andere dingen die belangrijk zijn bij het geven van een thema avond, namelijk: humor, afwisseling informatief, ontspannend en luisteren, doen, dingen vanuit de jongeren zelf laten komen, regie houden, jongeren individueel benaderen en zorgen voor een prikkelarme ruimte. - De meeste medewerkers zouden een thema avond verplicht stellen, belangrijk om ze sowieso geen keuze te geven. - Enkele medewerkers vinden dat het iets moet zijn vanuit de jongeren en dat je het niet moet verplichten. - Evalueren thema avond met jongeren, voor verbeteringen
--	--	--

avond		
-------	--	--

Vormgeving

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Visualiseren (7x) - Planning avond, afbakening, richtlijnen programma (5x) - Materiaal voor leeftijdsgroep lager - Prikkelarme ruimte	-	- Alle medewerkers vinden het belangrijk dat er visualisatie is voor de jongeren. Zo wordt het duidelijker en kunnen ze de informatie beter in zich opnemen. - Medewerkers vinden het belangrijk dat er een duidelijk programma en planning is, wat ook visueel gecommuniceerd wordt naar de jongeren. De richtlijnen voor de thema avond moeten duidelijk zijn. - De thema avond moet gegeven worden in een prikkelarme ruimte. - Een enkele medewerker vindt dat er materiaal gebruikt moet worden voor een leeftijdsgroep lager.

Frequentie

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- 1x per maand een thema, dus ligt eraan hoe vaak per maand een avond - Om de week, zodat druk niet te hoog ligt (2x) - 1x per maand - Om de week, wel afwisselen educatief en ontspannend - Kijken hoe de groep er op dat moment bij zit, wel vroeg genoeg communiceren (2x)	- Om de week • Druk niet te hoog • Afwisselen educatief en ontspannend - 1x per maand - 1 thema per maand, ligt er dus aan hoeveel avonden 1 thema is - Kijken hoe de groep er in die periode bij zit	- Er komen verschillende meningen van de medewerkers naar voren: om de week, 1x per maand, 1 thema per maand en kijken hoe de groep erbij zit en wat mogelijk is.

Duur

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- In het begin niet te lang, daarna uitbouwen, ½ uur - Max. 1 uur (5x)	-	- De medewerkers vinden dat een thema avond maximaal 1 uur mag duren. Ook is het belangrijk dat er gelet wordt

- Letten op spanningsboog (3x)		op de spanningsboog van de jongeren.
--------------------------------	--	--------------------------------------

Wie

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Ligt aan het thema (3x) - Groepsleiding - Externe specialist, moet wel ingelicht worden over doelgroep - Externe specialist in combinatie met groepsleiding - Iemand met kennis over autisme - Iemand die expert is in het onderwerp, dus groepsleiding of extern (4x)	-	- De meeste medewerkers vinden dat het aan een thema ligt wie het thema moet geven. Diegene die het meeste kennis heeft van het onderwerp en autisme, groepsleiding of externe specialist. - Altijd moet er een groepsleiding bij zijn, die de jongeren kent, de sfeer in de gaten houdt en jongeren individueel benaderd.

Deelvraag:

Hoe kunnen de thema avonden aansluiten op de jongeren van de Panberg?

- Aansluiten

Aansluiten

Open coderen	Axiaal coderen	Selectief coderen
- Aansluiten op beleving (3x) - Geen moraal - Transparant brengen - Goed voorbereiden (2x) - Overbodige informatie weglaten (2x) - Normaal niveau - Onderwerpen die jongeren interesseren (2x) - Kleine groep - Voorspelbaar - Duidelijke planning - Checken of je op de goede weg bent - Visueel maken - Individueel benaderen (4x)	- Jongeren • Motiveren • Enthousiastmeren • Aansluiten op beleving • Onderwerpen die jongeren interesseren • Jongeren onderwerp laten kiezen of het gevoel geven dat ze inbreng hebben • Normaal niveau, niet kinderachtig • Individueel benaderen • Checken of ze het begrijpen - Praktisch • Transparant brengen, geen moraal • Goed voorbereiden • Overbodige informatie weglaten • Voorspelbaar maken • Visueel maken • Houden aan regels en	- De medewerkers vinden het belangrijk dat er aangesloten wordt op de beleving van de jongeren, onderwerpen die hen interesseren, jongeren gevoel van inbreng geven, zodat ze gemotiveerder zijn, enthousiastmeren, checken of ze het begrijpen en niet kinderachtig brengen. - Wat bijna alle medewerkers benoemen is dat de jongeren individueel benaderd moeten worden. Wanneer je in groepsverband zit, elke jongere ook individueel benaderen, aansluiten op beleving, niveau en sfeer. - Medewerkers vinden dat je op een praktische

- Aan tijdsafspraken houden - Thema op tijd doorgeven - Jongeren zelf laten bepalen (of gevoel geven dat ze bepalen) - Enthousiast maken jongeren, motiveren	afspraken (tijd) • Thema op tijd doorgeven	manier kunt aansluiten door: informatie transparant te brengen, geen moraal te gebruiken, goed voorbereiden, voorspelbaar maken, door bijvoorbeeld een planning en duidelijke regels en afspraken, visualiseren en je houden aan de regels en afspraken. Ook moet er worden voorgestructureerd, door het thema op tijd door te geven.
---	---	---

3A Hand-out Overdracht

- Aanleiding: Panberg nog niet begonnen met thema avonden. Doelgroep jongeren met ASS vraagt om andere aanpak van thema avonden. Waar moet op gelet worden bij het geven van de thema avonden en hoe kun je deze thema avonden laten aansluiten bij de jongeren van de Panberg?
- Hoofdvraag: **Hoe kunnen de thema avonden aansluiten op de jongeren van de Panberg, jongeren tussen de veertien en achttien jaar met ASS, om hen zo goed mogelijk te stimuleren in hun ontwikkeling?**
- Maatschappelijke meerwaarde: Individualisering vraagt meer zelfstandigheid van jongeren. Thema avonden kunnen een extra leermoment bieden om jongeren vaardigheden aan te leren en te informeren over relevante onderwerpen.
- Literatuuronderzoek:
 - Welke ontwikkelingstaken behoeven extra aandacht bij Jongeren met ASS?
 - Wat is belangrijk bij het geven van thema avonden aan jongeren met ASS?

Opvallende resultaten literatuuronderzoek:

- Individueel waar jongeren met ASS moeite mee hebben
 - Ontwikkelingstaken die het meeste naar voren komen vanuit literatuur:
Omgaan met school/werk/dagbesteding, sociale contacten en vriendschappen, bewust worden van beperkingen.
 - Andere manier van informatie verwerken: CC, EF en ToM
 - Jongeren met ASS hebben duidelijkheid en voorspelbaarheid nodig
 - Aansluiten op individuele jongere in groepsverband
- Praktijkonderzoek: Interviews afgenomen:
 - acht jongeren van de Panberg (mondelinge interviews)
 - zes medewerkers Panberg (vijf mondeling, één schriftelijk)
 - behandelcoördinator Lunar

Opvallende resultaten praktijkonderzoek:

- Jongeren: Twee van de jongeren geven aan dat ze verwachten dat de eerste thema avond een chaos zal worden, waardoor de jongeren een negatieve ervaring krijgen en niet meer gemotiveerd zijn voor de volgende thema avonden.
- Jongeren: De meeste jongeren geven aan dat ze behoefte hebben aan ASS gerelateerde onderwerpen zoals: sociale situaties inschatten, communicatie, omgaan met sociale contacten en kenmerken van ASS kennen.

- Jongeren: De jongeren geven aan dat ze duidelijkheid belangrijk vinden bij de thema avonden. Ook de individuele benadering wordt genoemd, zo kan rekening gehouden worden met sfeer, beleving, problematiek en niveau.
 - Medewerkers: De medewerkers verwachten dat de thema avonden aansluiten op de beleving en interesses van de jongeren. En dat de thema avonden goed voorbereid worden en duidelijk zijn: afspraken en regels, planning en traject en wat wordt van jongeren verwacht.
 - Medewerkers: Ontwikkelingstaken die genoemd worden zijn: gezondheid en uiterlijk (persoonlijke verzorging), sociale contacten en vriendschappen, omgaan met school/werk/dagbesteding en bewust worden van beperkingen.
 - Medewerkers: De meeste medewerkers kennen niet alle of zelf geen thema avonden binnen CJ. Zij geven aan dat de thema avonden moeten aansluiten en aangepast moeten worden naar de doelgroep.
- Conclusie: Om de thema avonden te laten aansluiten op de jongeren van de Panberg is nodig:
- Goede voorbereiding
 - Duidelijke doelen, regels en afspraken
 - Planning en kader traject
 - Verwachting naar jongeren communiceren
 - Structuur in ruimte, tijd en activiteit
 - Communicatie verduidelijken door visualisatie
 - Samenhang en verbanden aangeven
 - Helder en kort taalgebruik en logische woordkeuze
 - Checken of jongeren de informatie begrijpen
 - Individuele benadering in groepsverband
- Aanbevelingen:
- Goede voorbereiding: afspraken maken met team, duidelijke planning, traject, regels en afspraken, verwachtingen naar jongeren, wie geeft thema avond, hoe lang duurt een thema avond etc.
 - Belang van succeservaring eerste thema avond
 - Voorwaarden om jongeren iets te leren: duidelijkheid en voorspelbaarheid
 - Vormgeving: prikkelarme ruimte; visualiseren informatie (beamer)
 - Individuele benadering in groepsverband
 - Evalueren met jongeren na eerste thema avond voor verbeterpunten
- Slotconclusie: Bereid je als team goed voor op de eerste thema avond, zodat deze een succes wordt. Jongeren hebben een succeservaring nodig om gemotiveerd te zijn. Voldoe aan de voorwaarden om aan te kunnen sluiten bij de jongeren en blijf letten op de individuele benadering om aan te sluiten op beleving, problematiek, spanningsboog en niveau.

4A: Feedbackformulier
Overdracht

Feedbackonderdelen overdracht / mondelinge terugkoppeling Profilingsproject	Feedback:
Naam student: Amanda van Dulken Naam feedbackgever: Floor Berlage Praktijkinstelling: Combinatie Jeugdzorg Datum: 18-05-2011 Handtekening feedbackgever: 	
Het stemgebruik van de student is passend: volume, articulatie, tempo, intonatie.	Prima.
Houding en non-verbaal gedrag van de student dragen bij aan de kwaliteit van de presentatie.	Staat zelfverzekerd voor de greep en verteld duidelijk.
De student heeft een goede interactie met het publiek.	goed, geeft ruimte voor vragen tussen de presentatie door, beantwoordt de vragen tussen hoor goed.
De presentatie is voldoende afwisselend en de gebruikte vormen/media zijn passend.	flop-overs & handclaps je bent zelf erg goed in power-point, jommer dat dit niet gewoont is.
De student heeft helderheid over de behoefte van het publiek en het doel van de presentatie.	laait ruimte voor discussie en kiest dit goed
De student maakt de praktijkrelevantie van de onderzoeksvraag/kwestie duidelijk.	prima.
De inhoud is doelgericht geselecteerd, functioneel opgebouwd (inleiding, kern, slot) en goed te	prima.

volgen.	
De student geeft een realistisch beeld van de praktijksituatie.	Heb je goed!
De inhoud is informatief en goed onderbouwd: gebaseerd op kennis/inzichten uit stage en studie.	Prime.
De inhoud is profilerend: de student geeft blijk van persoonlijke pedagogische visie en deskundigheid.	Je geef ook goed je eigen visie weer met duidelijke onderbouwingen argumenten.
De student heeft nagedacht over de praktijkrelevantie van de aanbevelingen en/of het product.	Je hebt goed na gedacht en ook je eigen visie en dit je aanbevelingen zijn duidelijk. Jammer dat je geen aanbeveling hebt welke thema welke wel het beste machinieren staken.
De student staat ruim boven de stof gedurende de overdracht	Het is duidelijk dat je er veel van je weet.
De student gaat creatief met vragen om en verantwoordt het onderzoeksproject overtuigend.	Heb je gedaan, vragen die later in de presentatie terug komen, heb je geparureerd en zijn later beantw.
Eindoordeel in cijfer:	8

Handtekening en stempel organisatie:

[Handwritten signature]

F.H.M. Beelge.

5A: Evaluatie

Dit onderzoeksverslag biedt handvaten om de thema avonden te laten aansluiten op de jongeren van de Panberg, jongeren tussen de veertien en achttien jaar met ASS. In de Nederlandse maatschappij hebben deze jongeren het extra moeilijk. Er wordt steeds meer gevraagd om zelfstandige en onafhankelijke mensen. Zelfontplooiing en autonomie zijn twee begrippen die tegenwoordig niet weg te denken zijn uit de maatschappij. Door jongeren extra leermomenten te bieden, die op hen aansluiten en waardoor hun ontwikkeling gestimuleerd wordt, zorgt de behandeling ervoor dat de jongeren zo zelfstandig mogelijk kunnen functioneren in de samenleving.

Het onderzoek is bruikbaar, valide en betrouwbaar. Er is een grote steekproef gebruikt, op één na alle medewerkers van de Panberg zijn geïnterviewd en alle jongeren zijn geïnterviewd. Daarnaast is de behandelcoördinator van Lunar, de behandelgroep voor jongeren tussen twaalf en veertien jaar met ASS, geïnterviewd. Dit is gedaan omdat zij de jongeren van de Panberg niet persoonlijk kent en hierdoor een meer objectieve kijk heeft op jongeren met ASS.

Het onderzoeksverslag is logisch opgebouwd en is naar mijn mening qua taalgebruik en woordkeuze goed. Wel ben ik me ervan bewust dat mijn schrijven niet mijn sterkste kant is. Mijn kwaliteiten liggen eerder bij het mondeling overbrengen van informatie, zoals tijdens de overdracht. Ik heb op een duidelijke en rustige manier het onderzoek teruggekoppeld naar Team Panberg, zoals ook te zien is op het feedbackformulier van de overdracht. Ik heb op mijn stageplek de overdracht gegeven in de vergaderruimte. Ik heb gebruik gemaakt van flap-overs en een hand-out, waardoor ik de medewerkers visueel ondersteund heb en de informatie duidelijker overkomt. Normaal gesproken zou ik een Powerpoint-presentatie maken, echter heb ik geen tijd gehad om een beamer te regelen en deze is niet aanwezig op de Panberg. Dit is jammer, aangezien het maken van een Powerpoint-presentatie een van mijn kwaliteiten is. Het presenteren zelf is me ook goed afgegaan. Wel ben ik hiervoor altijd erg zenuwachtig. Het helpt mij dan om me goed voor te bereiden en ervoor te zorgen dat ik alles was ik wil vertellen uit mijn hoofd weet. Gelukkig was het bij deze overdracht niet moeilijk, aangezien ik het gehele onderzoek zelfstandig heb uitgevoerd en alle aspecten goed heb kunnen toelichten. Ik stond boven de stof en heb vragen van medewerkers tijdens de overdracht beantwoord.

De aanbevelingen die zijn gedaan in de praktijk zijn bruikbaar. Team Panberg gaat met elkaar om de tafel om het traject van de thema avonden te bespreken. Aan de voorwaarden om duidelijkheid, voorspelbaarheid en individuele benadering te bieden, zal worden voldaan. Het onderzoeksverslag is goed ontvangen door Team Panberg. Zij zullen binnen zeer korte tijd gaan starten met de thema avonden en daarbij mijn aanbevelingen mee nemen. Er zijn een negental thema's uitgewerkt binnen Combinatie Jeugdzorg, die bijna allemaal neergezet kunnen worden op de Panberg, mits ze worden aangepast op de doelgroep. Een aantal thema's zullen nog ontwikkeld moeten worden, die specifiek zijn voor de jongeren van de Panberg, zoals psycho educatie in groepsverband. Mijn aanbevelingen zullen het gehele traject van de thema avonden worden meegenomen, zodat elk thema aangepast wordt. Een thema omvat meerdere avonden, waardoor mijn onderzoek op langere termijn bruikbaar is.

Ik heb tijdens het onderzoek een open en luisterende houding gehad naar mijn ondersteuners en begeleiders. Ook naar de respondenten heb ik een open en luisterende houding gehad. Ik wilde zoveel mogelijk informatie in me opnemen, zodat ik deze kon gebruiken bij mijn onderzoek. Zelf heb ik veel initiatief genomen tot bijvoorbeeld het afnemen van de interviews. Ik heb erg lang gedaan om het literatuuronderzoek compleet te krijgen. Ik ben een aantal keer vastgelopen en vond het toen moeilijk om de draad weer op te pakken. Wat ook niet helpend is voor de duur van het onderzoek is mijn perfectionisme. Ik ben niet snel tevreden, waardoor ik vaak paragrafen en hoofdstukken heb moeten herschrijven.

Ik heb actief om feedback gevraagd van mijn stagebegeleidster, pp-docent en peerfeedbackmaatje. Ik heb tijdens het gehele onderzoek de regie gehouden over mijn eigen leerproces en ervoor gezorgd dat ik de vaardigheden die bij het profileringsproject horen heb ontwikkeld. Ik heb met dit onderzoeksverslag laten zien dat ik zelfstandig een onderzoek kan opzetten en uitvoeren en de aanbevelingen kan communiceren naar de praktijk.

Met het profileringsproject ben heb ik uitgebreid gewerkt aan mijn competentie ontwikkeling. Ik ben gegroeid in mijn ontwikkeling en kan met dit project veel competenties bewijzen.

De hoofdvraag van dit onderzoek zegt het al: '.... om hun ontwikkeling zo goed mogelijk te stimuleren.' Ik heb een opzet gemaakt en aanbevelingen gedaan om de ontwikkeling van de jongeren van de Panberg zo goed mogelijk te stimuleren. De ontwikkelingstaken van een adolescent volgens Slot (1994) zijn hierbij uitgangspunt geweest. De behoefte van de jongere is onderzocht door middel van interviews, waardoor ik jongeren heb ondersteund in het formuleren van hulpvragen. Tijdens mijn stage ben ik een pedagogische relatie aangegaan met de jongeren en tijdens dit onderzoek heb ik de jongeren geïnterviewd. Ik ben hierbij zo duidelijk en voorspelbaar mogelijk geweest door ze van te voren precies uit te leggen wat ik van ze verwachtte en hoe het interview zou gaan verlopen.

Ik heb een gedeelte van het beleid van Combinatie Jeugdzorg onderzocht en hier adviezen over gegeven in de vorm van aanbevelingen. De thema avonden zijn een extra aanbod op de behandeling van de jongeren, wat ze nu nog aan het ontwikkelen zijn binnen de organisatie. Ik heb mijn aanbevelingen gegeven op de specifieke doelgroep: jongeren met ASS. Door dit onderzoek heb ik mijn kennis van ASS vergroot en heb ik theorie gekoppeld met praktijk. Ik heb dit onderzoek zelfstandig uitgevoerd, echter heb ik wel samengewerkt met medewerkers, begeleiders en pp-docent om tot een goed onderzoeksverslag te komen. Ik ben tijdens dit project de gehele tijd bezig geweest om mezelf verder te ontwikkelen als pedagoog en mijn beroepsuitoefening te professionaliseren.

Ik ben zeer tevreden met dit profileringsproject en heb met veel plezier hieraan gewerkt. Ik kan wel zeggen dat ik me heb geprofileerd als pedagoog en een bijdrage heb kunnen leveren aan de praktijk.

Formulier voor beoordeling van het profileringsproject

Naam student: Amanda van Duiken
Studentnummer: 2127283
Jaar van eerste inschrijving: 2008

Fontys Hogeschool Pedagogiek Startbekwaamfase

Beroepsprofiel: residentieel pedagoog

Titel profileringsproject: Toevoegen extra leermomenten voor jongeren met ASS, door middel van thema avonden

Naam eerste beoordelaar (PP-docent): Jolien Verschuren

Tweede beoordelaar (werkveld): Floor Berlage

Derde beoordelaar (peerfeedbackpartner): Mariska de Haan

	cijfer eerste beoordelaar (PP-docent) <i>gewogen: 3x</i>	cijfer tweede beoordelaar (werkveld) <i>gewogen: 3x</i>	cijfer derde beoordelaar (feedback partner) <i>gewogen: 1x</i>
1. oriëntatie, de pedagogische kwestie en onderzoekopzet	6.5	7	8
2. literatuuronderzoek	7.5		8,5
3. praktijkonderzoek	7	8	7.5
4. conclusies en aanbevelingen	7	7,5	7.5
5. overdracht		8	
6. evaluatie	7		

7. vorm van het eindrapport	7	7,5	7,5
8. algemene beroepshouding en vaardigheden gedurende het gehele proces	7		
9. specifieke beroepshouding en vaardigheden: peerfeedback	7		8,5
10. Twee werkveldspecifieke beoordelingscriteria van student A: Zijn de aanbevelingen van het onderzoek bruikbaar in de praktijk? B: Heeft de student iets gedaan met de verkregen feedback vanuit het werkveld?		A: Jazeker & B: Ja, gelukkig Feedback werd verwerkt 7,5	

Eindoordeel Profileringsproject (in te vullen door PP-docent) Eindcijfer: 7,4 ☐ onvoldoende ☒ voldoende ☐ goed Eindcijfer lager 5.5 = onvoldoende, tussen 5.5 en 7.9 = voldoende, 8.0 en hoger = goed	Datum: 10-5-11 Handtekening: 	Datum: 19-5-2011 Handtekening: 	Datum: 16 mei 2011 Handtekening:
--	---	---	---